

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA PSYCHOLOGIE

SOUVISLOST VZTAHU MLADÝCH ŽEN K OTCI A PARTENROVI

**THE CONNECTION OF YOUNG WOMEN'S RELATIONSHIP TO FATHER AND
BOYFRIEND**

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor: **Michaela Řihánková**

Vedoucí práce: **Prof. PhDr. Alena Plháková, CSc.**

Olomouc

2013

Místopřísežně prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci na téma: „Souvislost vztahu mladých žen k otci a partnerovi“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 27. 3. 2013

.....

podpis

Chtěla bych tímto poděkovat především vedoucí práce paní prof.PhDr. Aleně Plhákové, CSc., za její velkou profesní,osobní podporu a obětavost při poskytování rad a konzultací k této diplomové práci. Ráda bych tímto poděkovala také PhDr. Pavlu Řezáčovi, Ph.D. a PhDr. Danielu Dostálovi, Ph.D. za poskytnutí odborných rad týkající se výzkumné části této diplomové práce. V neposlední řadě patří poděkování také mojí rodině a blízkým přátelům, kteří mi poskytli velkou podporu a trpělivost.

Obsah

I. TEORETICKÁ ČÁST	7
1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY Z POHLEDU PSYCHOANALÝZY.....	10
2. PŘÍNOS OTCE.....	11
2.1. Otcovská láska	11
2.1.1. Rozdíl mezi mateřskou a otcovskou láskou.....	11
2.1.2. Charakter otcovské lásky	11
2.1.3. Potřeba mateřské a otcovské lásky z hlediska vývoje	12
2.1.4. Jedinečný přínos otce pro svoji dceru	13
3. KOMPLEXY	16
3.1. Otcovský komplex	16
3.2. Animus a anima.....	17
3.3. Oidipův komplex.....	18
3.3.1. Charakteristika Oidipova komplexu	18
3.3.2. Oidipův komplex u dívek	19
3.3.3. Neuzavření Oidipální kapitoly.....	19
3.4. Kastrální komplex	20
3.4.1. Charakteristika a vznik kastrálního komplexu	20
3.4.2. Kastrální komplex u dívek	21
3.4.3. Účinky kastrálního komplexu	21
4. NACHÁZENÍ SEXUÁLNÍHO OBJEKTU V DĚTSTVÍ	23
5. OTEC JAKO ZDROJ IDENTIFIKACE A SEBEHODNOCENÍ	25
5.1. Identifikační zdroj	25
5.1.1. Role komplexů.....	26
5.2. Sebehodnocení	26
5.2.1. Ženské sebehodnocení	27
5.2.1.1. Dopad otcovy nedostatečné pozornosti na budování sebehodnocení.....	28
5.2.1.2. Absence a nedostatečná pozornost otce.....	30

5.2.1.3. Přehnaná pozornost otce.....	31
6. VLIV OTCE NA VZTAHOVÉ CHOVÁNÍ SVÉ DCERY	32
6.1. Role komplexů	33
6.1.1. Pozitivní otcovský komplex	33
6.1.2. Negativní otcovský komplex	34
6.2. Výběr partnera.....	35
6.3. Nedostatek otcovy pozornosti a její souvislost s budoucími partnerskými vztahy	36
6.4. Slabý otec	41
6.5. Absence otce	42
6.6. Závislý otec	43
6.7. Vztah plný obdivu	44
7. DOSAVADNÍ VÝZKUMY DANÉ PROBLEMATIKY	45
II. VÝZKUMNÁ ČÁST	48
1. CÍL VÝZKUMU	49
1.1. Výzkumné otázky.....	49
1.2. Výzkumné hypotézy.....	49
2. VÝZKUMNÝ SOUBOR	53
2.1. Sběr dat	53
3. POUŽITÉ METODY	54
3.1. DOTAZNÍK IPPA	54
3.1.1. Reliabilita a validita IPPA	54
3.2. ROSENBERGOVA ŠKÁLA SEBEHODNOCENÍ	55
4. ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	56
5. VÝSLEDKY	57
5.1. Výzkumný soubor	57
5.2. Ověření vnitřní konzistence škál.....	59
5.3. Deskriptivní statistika výzkumných dat	60
5.4. Normalita rozložení výzkumných dat	60

5.5. Korelační analýza výzkumných oblastí.....	61
5.6. Testování hypotéz	61
6. DISKUZE.....	63
7. ZÁVĚR	66
8. SOUHRN	67
9. LITERATURA.....	71
10. PŘÍLOHY	74

I. TEORETICKÁ ČÁST

Úvod

„Otec je prvním mužem v životě dcery a dcera je poslední ženou, kterou dokáže ovlivnit.“

Podle Lemana (2008) zanechávají otcové v životech svých dcer nesmazatelnou stopu a ovlivní jejich život tak zásadně, že účinky tohoto vztahu nemohou zůstat bez naplnění. Rovněž Novák (2009) uvádí, že spojení otce a dcery je značně osudové a pro život velmi podstatné. Corneau (2000) charakterizuje vztah otce a dcery jako *nevyslovenou lásku*, jejíž plody, ať už pozitivní či negativní si dívka odnáší do budoucího života. Rovněž dle Wrighta (1998) má vztah otce s dcerou obrovský vliv na to, jak bude později jakožto dospívající či dospělá žena sebe sama vnímat, hodnotit a jak budou vypadat její budoucí vztahy s muži. Také Corneau (2000) zmiňuje myšlenku, která je jednou ze stěžejních pro tuto problematiku a tvrdí, že lidé si často vybírají partnery, kteří se podobají jejich rodičům. Dokonce by se dalo i konstatovat, že čím víc to v současném vztahu s partnerem nefunguje, tím víc se v něm odrážejí dostatečně nevyjasněné nebo negativní vztahy z dětství. Tuto myšlenku potvrzuje i Leman (2008), podle kterého vztah ženy k otci ovlivňuje nejen výběr partnera, partnerský vztah samotný, nýbrž i vztah ke všem mužům v jejím životě – spolupracovníkům, synům i kamarádům. I Janošová (2008) uvádí jednu podstatnou myšlenku, podle které v otázce budoucího sebehodnocení, spokojenosti se svoji ženskou rolí a vědomí hodnoty sebe sama, má v dětství větší vliv postava otce nežli matky. A to pak jednak na základě jeho postoje vůči ženám, ale zejména také na základě postoje a vztahu vůči ní samotné.

Janošová (2008) i Novák (2009) dále upozorňují na důležitý fakt, že v současné době existuje řada výzkumů a publikací věnující se vztahu otce a syna. Naproti tomu je poměrně malý počet studií, zabývající se vlivem otců na psychosexuální vývoj, sebehodnocení a charakter partnerských vztahů svých dcer. Tato skutečnost je jedním z důvodů, proč jsem se rozhodla věnovat v rámci této diplomové práce tomuto tématu pozornost. Přimělo mě k tomu i tvrzení několika mých kamarádek a žen, které jsem ve svém dosavadním životě měla možnost potkat. Mnohokrát jsem zaslechla myšlenky o podobnosti jejich současného partnera s otcem. Mnohé z nich se také zmínily o tom, že hledají a jsou přitahovány stále stejnými typy mužů. Na druhou stranu jsem zaslechla i názory, že se při hledání svého partnera snaží podobnosti s otcem spíše vyvarovat. Tento fakt se stal jedním z důvodů, proč jsem se rozhodla pokusit se uchopit toto téma v celé jeho šíři, nashromáždit

a zpracovat co nejvíce zdrojů zabývajících se právě touto problematikou a zjistit, zda jsou tyto hypotézy pravdivé.

Mým prvním cílem v této práci bude tedy pokusit se najít a popsat příčinu a mechanismus, jakým vztah s otcem ovlivňuje dceřino sebehodnocení, výběr partnera i charakter jejich vztahu. Pro pochopení podstaty tohoto vlivu je důležité nejdříve charakterizovat podstatu otcovské lásky, věnovat pozornost rolím, které otec ve výchově své dcery má, shrnout podstatu Oidipovského komplexu a odhalit, jakou roli ve vývoji dceřiny identity a vztahového chování hraje. Těmto tématům je věnována velká pozornost zejména v psychoanalytických teoriích, proto se jimi budu zabývat v úvodních kapitolách této práce. Další teoretická část bude věnována problematice konkrétních situací a podob vztahu mezi otcem a dcerou a jejich možnému vlivu na percepci a chování mladých žen v současných vztazích s muži.

Výzkumným cílem této diplomové práce bude v návaznosti na teoretickou část pak především zjistit, zda existuje souvislost mezi vztahem mladých žen k otci a jejich současnému partnerovi. Další oblastí, které bude věnována pozornost je souvislost vztahu s otcem a aktuální mírou sebehodnocení u respondentek.

1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY Z POHLEDU PSYCHOANALÝZY

Teoretickému uchopení problematiky vztahu mezi otcem a dcerou společně s různými faktory, které jej vytváří a ovlivňují, se zabývaly především psychoanalytické teorie. Proto se také koncepty a závěry některých psychoanalytiků staly stěžejními podklady pro tuto diplomovou práci. Pro důkladné pochopení vztahu otce a dcery je důležitá Frommova koncepce otcovské lásky a její rozdíl od lásky, kterou dítěti poskytuje matka. Fromm při jejím popisu zároveň charakterizoval i oblasti ve výchově, ve kterých je důležitější právě postava otce.

Vytváření vzájemného vztahu mezi otcem a dcerou je doprovázeno vznikem řady komplexů, které ovlivňují jak tento vztah sám, tak i pozdější partnerské vztahy mladých žen. Fenomémem utváření rodičovských komplexů se pak zabýval především C. G. Jung, který kromě mechanismu vzniku těchto komplexů později popsal i jejich vliv na budoucí vztahy a vytváření osobnosti jedince.

Autorem další stěžejní koncepce pro tuto práci je S. Freud se svojí teorií psychosexuálního vývoje. Pro vzájemný vztah otce a dcery, rovněž tedy pro tuto práci, je potom nejdůležitější třetí, falické období psychosexuálního vývoje, během kterého dochází podle Freuda k vytvoření Oidipovského a kastrálního komplexu. K této Freudově koncepci se později vyjadřuje i K. Horneyová společně s H. Deutscheovou, které sledují Oidipův a kastrální komplex hlavně z pohledu vytváření ženské identity a sexuality. Oidipův i kastrální komplex má jiné charakteristiky a průběh u dívek a chlapců. To zdůrazňují Fonagy a Targetová (2005), podle kterých jsou Oidipovské konflikty u dívek méně vytěsněné a ovlivňují tedy jejich budoucí vztahy a rozvoj osobnosti více než u chlapců.

2. PŘÍNOS OTCE

2.1. Otcovská láska

V ideálním případě poskytují oba rodiče dítěti rodičovskou lásku, mateřskou a otcovskou, která je nutná k vytvoření citové vazby k nim oběma. Podle Fromma (1967) dítě potřebuje oba dva druhy této lásky, právě kvůli jejich rozdílnosti, která se odvíjí od vlastních potřeb.

2.1.1. Rozdíl mezi mateřskou a otcovskou láskou

Fromm (1967) nachází významné rozdíly mezi mateřskou a otcovskou láskou. V prvních měsících a rocích života dítěte je nejdůležitější potřeba absolutního přijetí a lásky, kterou mu nabízí matka. Její podstatou je bezpodmínečné přijetí a láska k dítěti jen proto, že je, tedy existuje. Pro to, aby si dítě matčinu lásku zasloužilo, nemusí dělat nic specifického. To je podstatou této lásky, která říká: „Miluji tě, protože jsi mé dítě“. Z této podstaty však vyplývá také záporná stránka mateřské lásky. Stejně jako není potřeba si ji zasloužit, je také nemožné ji získat nebo vyvolat. Musí tedy vzniknout automaticky, přirozeně.

S otcovskou láskou je tomu opačně. „Otcovská láska je především láskou podmíněnou. Její princip je: „Miluji tě, protože plníš má očekávání, protože konáš svou povinnost, protože jsi jako já“ (Fromm, 1967, s. 37). Podstatou otcovské lásky je tedy nutnost zasloužit si ji. Je možné ji získat a zároveň i ztratit, když dítě nedělá to, co se od něj očekává. Výhodou podmíněnosti otcovské lásky je podle Fromma (1967) fakt, že dítě může udělat něco pro to, aby ji získalo. Lásku svého otce má tedy více pod kontrolou.

2.1.2. Charakter otcovské lásky

Otcovská láska má, jak je již dokázáno výše, jiný charakter než láska mateřská. To plyne z faktu, že někteří otcové často nemají s dítětem dost dlouhou dobu blízký vztah, protože se s ním blíže seznamují až, když se s nimi dá mluvit o jejich cílech či zájmech (Riemann, 2009). Pro charakter otcovské lásky je dále typické také to, že poslušnost je její hlavní ctností, neposlušnost pak jejím hříchem- a jeho trestem je pak odnětí otcovské lásky (Fromm, 1967). Podle Wrighta (1989) bývá otcovská láska často udělována jako odměna za nějaký výkon, což u dítěte vyvolává již zmíněný princip, že je potřeba si ji zasloužit.

Rozdílné je také vyjadřování otcovské lásky. Ztěžuje ji skutečnost, že někteří otcové nejsou schopni vyjádřit dítěti přímou náklonnost a své něžnější city často skrývají. Jsou

to podle Wrighta (1989) pak většinou matky, které dítě slovně přesvědčují o otcovské lásce.

Přes mnohé rozdíly mezi rolemi, které ve výchově dítěte hraje matka a otec, si je důležité uvědomit, že dítě, a to nezávisle na pohlaví, potřebuje lásku a vzor obou z nich. Riemann (2009) na tomto místě podotýká, že otec pro dceru a matka pro syna jsou prvními osobami opačného pohlaví, se kterými se seznamují. Podle nich si děti vytvářejí představu o tom, co je otcovské a mužné, co naopak mateřské a ženské. Všechny tyto představy vznikají působením rodičů. Osobnost, charakter a chování rodičů se tedy stávají osudem pro jejich dítě.

2.1.3. Potřeba mateřské a otcovské lásky z hlediska vývoje

Lásku otce i matky potřebujeme po celý život, ale podle Fromma (1967) se její potřeba v průběhu života mění a vyvíjí. „V prvních měsících a letech se dítě nejtěsněji přimyká k matce a je na ní závislé. Matka je pro něj domovem, ze kterého vzešlo, bezpečím a jistotou.“(Fromm, 1967, s. 36). Význam otce v tomto období nelze podle Fromma (1967) srovnávat s významem matky. Denně se však dítě stává nezávislejší: naučí se chodit, mluvit, zkoumat svět. Postupem času tak vztah k matce ztrácí na svém životním významu a stále větší důležitosti nabývá vztah k otci. „Od šesti let začíná dítě potřebovat lásku otcovu, jeho autoritu a vedení. Posláním otce je dítě učit, vést je k tomu, aby se umělo vypořádat s problémy, s nimiž se bude muset potýkat. Otcova láska by se měla řídit principy a nadějemi: měla by být spíše trpělivá a shovívavá než hrozivá a autoritářská. Měla by dávat vyrůstajícímu dítěti stále rostoucí vědomí vlastních schopností a nakonec mu dovolit, aby se samo stalo svou vlastní autoritou“ (Fromm, 1967, s. 38). Se stejnými závěry přichází také Dudová (2008), podle které otcova funkce spočívá v zosobnění zákona a autority. Otec má fungovat jako někdo, kdo vstoupí mezi matku a dítě a rozdělí tak fúzní vazbu mezi nimi.

Nakonec se podle Fromma (1967) každý člověk dostane do stádia, kdy se sám sobě stane matkou i otcem. Vybuduje si své *mateřské* a *otcovské vědomí*. „Tento vývoj, v němž je připoutání k matce postupně nahrazeno připoutáním k otci, až nakonec dojde k syntéze obojího, je základem duševního zdraví a podmínkou dosažení zralosti.“(Fromm, 1967, s. 38).

Na vysvětlení podstaty otcovské lásky plyně navazuje otcův přínos, který dceři poskytuje. V další kapitole je tedy podrobně a konkrétněji vysvětleno, jaký má otec výchovný vliv a v jakých rolích vstupuje do života své dcery.

2.1.4. Jedinečný přínos otce pro svoji dceru

Croissant (2005) uvádí, že žena se rodí nejprve do role dcery, a to dcery svého otce a od této chvíle je její citový a duchovní vývoj velice poznamenán vztahem k němu. Otec ztělesňuje její první setkání s mužem, což je pro její budoucnost zcela zásadní. Otec jí poskytuje řád a činí ji dospělou, zatímco matka má pořád tendenci vidět ji jako mládě a ochraňovat ji.

Wright (1998) popsal podrobněji na základě terapeutických rozhovorů se svými klientkami mnoho rolí, ve kterých otec do života své dcery vstupuje. Některé z nich vnímají otce jako režiséra svého života, jako učitele a průvodce. Jako někoho, kdo je živí, je zdrojem jejich bezpečí. Vyrůstají s vědomím otcovy opory a v jejich vzpomínkách dokáže otec vyřešit každý problém a ochránit je. Klientky, které vyrůstaly v tradičních, patriarchálních rodinách, často vnímají svého otce jako všemocného, jako hlavu rodiny, která se musí respektovat a má hlavní slovo.

Naproti tomu Novák (2009) popisuje výsledky rozhovorů se skupinou svých klientek a studentek na téma „Poslání otce ve výchově“ opačně. Obě skupiny respondentek se shodují v poněkud matriarchální představě, tedy v tom, že matka má hlavní roli a otec ji má pouze doplňovat. Jeho roli v jejich výchově nepřipisovaly příliš velkou významnost.

Wright (1998) dále uvádí konkrétní oblasti, ve kterých se otcův přínos odlišuje od matčina. Některé z nich jsou pro tuto postupovou práci stěžejní a bude jim věnována větší pozornost v pozdějších kapitolách.

- **Uvedení do světa mužů**

Otec je prvním představitelem opačného pohlaví, se kterým se má dcera možnost potkat. Stává se tedy prvním průvodcem a zástupcem světa mužů. Otec tímto způsobem ovlivňuje její vnímání mužů a utváří očekávání, která si odnáší do svých budoucích partnerských vztahů s nimi.

- **Otcovská láska**

Jak již bylo zmíněno výše, matky i otcové vyjadřují svoji lásku k dceři odlišným

způsobem. Otcovská láska není bezpodmínečná a bývá často udělována jako odměna za výkon, proto také často vyvolává v dceři pocit, že je potřeba si ji zasloužit.

- **Ocenění a pochvala**

Ocenění a pochvala, kterou otec dceři v prvních letech života dceři poskytuje, se velice liší od matčiny. Je to především kvůli prostému faktu, že je to většinou matka, která s ní tráví více času a více se jí věnuje. Pochvala od otce je vyjadřována jinak a především je méně častá. Dalo by se domnívat, že proto si jí dcera více váží a pomáhá jí k vytvoření si pozitivní představy o svém jednání a sobě samé. Otcovo ocenění může také dceři pomoci zabránit vytvoření přílišné závislosti na matce, vštípit jí pocit sebejistoty a nezávislosti. I Bakalář (2002) udává, že otcovo povzbuzování dcery k nezávislosti je vhodnou protiváhou k ochranným tendencím matky. Je známo, že matky mají velmi silné ochranné tendence, zatímco otcové, někdy až předčasně, očekávají nereálný stupeň autonomie a nezávislosti.

- **Utváření budoucnosti**

Otcové, pokud tomu věnují pozornost, mají jedinečnou schopnost uvést svoji dceru do budoucnosti a to především v ohledu na její budoucí roli., Některí otcové vštěpují svým dcerám rozšířený pohled na jejich schopnosti. Hrají klíčovou roli ve vnímání její ctižádosti, úspěšnosti a způsobilosti“ (Wright, 1998, s. 22-23). Dcery se od svých otců mohou naučit jak používat sílu v pracovních vztazích. Mohou získat představu o kladné i záporné stránce tradičního mužského přístupu k práci. Mohou se ale také poučit o tom, že někdy je snaha dosáhnout příliš mnoha, marná stejně jako budování své identity pouze na základě úspěšnosti (Wright, 1998). Rovněž Bakalář (2002) potvrzuje tento názor, že kvalita vzájemného vztahu otec-dcera je klíčová v tvořivém a profesionálním životě dcery.

- **Ženský faktor**

Podle Bakaláře (2002) se otcové často mylně domnívají, že jsou to matky, které mají dcerám zajistit představu o tom, jak by se jako ženy měly chovat ve vztazích k opačnému pohlaví. Ale jsou to podle něj právě otcové, kteří mají největší vliv na to, jak bude jejich dcera v budoucnu s muži vycházet. V rámci vzájemného vztahu, dává otec dceři možnost, aby srovnala svoji feminitu s jeho maskulinitou a byla jím za projev této feminity kladně odměněna. Tato lichotivá pozornost otce ji pak připravuje na jedinečnou žen-

skou roli přítelkyně, snoubenky a manželky (Wright, 1998). I podle Croissanta (1992) dokáže být žena dobrou manželkou, pouze pokud byla utvářena i otcovskou láskou.

O tom, že otec hraje v životě své dcery mnoho významných rolí, tedy nemůže být pochyb. Pro tuto práci však zůstane v popředí zájmu a zkoumání hlavně zmíněné uvedení do světa mužů, ocenění, pochvala, pomocí které otec spoluvytváří pozitivní sebehodnocení.

3. KOMPLEXY

Stejně jako je vztah otce a dcery ovlivněn existencí a vznikem řady komplexů- Oidipovského a kastrčního, vzniká z něj i otcovský komplex, který si ženy z tohoto vztahu odnáší. V následující kapitole bude popsána příčina, podstata i účinek těchto komplexů.

3.1. Otcovský komplex

Jung (1997) si na základě zkoumání snů svých pacientů povšiml, že z obrazu otce, zjevující se ve snech, vycházejí jejich výpovědi, jednání, tendence a podněty. Tento jev, který nazval jako *otcovský komplex*, vede u žen k živým aspiracím zájmům. Ve snech se objevuje jako otcovská postava, z níž pocházejí rozhodující přesvědčení, zákazy a rady. Jung (1997) také uvádí, že již v počátečních fázích života (mezi prvním a čtvrtým rokem) si dítě vytváří takzvané rodičovské *imagum*. Jedná se o ideální představu svého otce, matky a jejich vzájemného stavu, která ho doprovází celý život.

Podle Šolce (2009) tvoří *otcovský komplex* naší individuální zkušenost s otcovskou figurou, kterou bývá většinou náš vlastní otec nebo naopak nepřítomnost takovéto postavy. Čím víc se tato otcovská figura vzdálí od „prototypu“, tedy, čím je závažnější trauma způsobené otcovskou figurou, tím je potom otcovský komplex v našem nevědomí negativnější.

Kastová (2004, s. 25) charakterizuje komplexy jako „afektivná jádra osobnosti, která se vytvořila na základě bolestného nebo významného střetu individua s požadavky okolí nebo určitými událostmi, které přesahovaly momentální dispozici jedince“. Také dále upřesňuje, že tyto komplexy vznikají a vyvíjejí se v interakci kojence či dítěte se vztahovou osobou. Komplexy mohou vzniknout kdykoliv během života, zvláště citlivým obdobím pro jejich vznik, je však dětství.

I Corneau (2000) zmiňuje, že otcovské i mateřské komplexy patří k nejsilnějším komplexům naší psychiky. Mateřský komplex se netýká pouze naší matky, ale zahrnuje v sobě všechny dosavadní zkušenosti s mateřskými vlivy. Ty jsme mohli prožít s babičkou, chůvou, vychovatelkou. To stejné platí i pro komplex otcovský, který představuje naši veškerou zkušenost s muži v roli otce.

Kastová (2004) označuje mateřskými a otcovskými komplexy i takové chování mužů a žen, kteří si vybírají partnery, kteří se nějakým způsobem podobají jejich rodičům- v případě muže, jeho matce, v případě ženy je pak vzorem této podoby otec. Tyto kom-

plexy mohou být jak pozitivní, tak negativní. Základem těch pozitivních je dětství bez velkých otřesů, kdy se jedinec cítí přijímán a milován. Takové komplexy v něm pak podpoří schopnost prosazení vlastního já a dodají nutnou sebedůvěru. V neposlední řadě je podle Corneau (2000) důležité uvědomit si, že komplexy nejsou mrtvé objekty a i když jsou někdy příjemné a jindy zase nahánějí hrůzu, neustále v nás žijí a to umožňuje náš osobnostní rozvoj.

3.2. Animus a anima

Corneau (2000) zmiňuje, že muži i ženy mají v sobě dva tiché vnitřní společníky, kteří se vzájemně přitahují a odpuzují bez jejich vlastního vědomí- *anima* a *animu*. Již od puberty se v nás aktivuje archetyp, který nám pomáhá oddělit se od rodičů a vést samostatný duševní život. Jeho stopa je patrná v tom, že každá lidská bytost v sobě nosí více či méně jasnou představu o svém ideálním partnerovi. Tento obraz člověka podněcuje, aby snil, fantazíroval, hledal lásku a vytvářel s druhým partnerství “ (Corneau, 2000, s. 45).

Animus nebo *anima* je tedy podle Corneau (2000) pro nás něčím jako naší druhou polovičkou. Ve skutečnosti jde o součást naší vnitřní osobnosti, kterou však neznáme a proto ji hledáme mimo nás. Po naší vysněné polovičce toužíme z celého srdce a to vede bohužel často k milostným očekáváním a nedorozuměním, protože si z hloubi duše přejeme přeměnit naše partnera k ideálnímu obrazu svého *anima* či *animy*.

Corneau (2000) na tomto místě dochází k podstatnému závěru, že jestliže rodič stejného pohlaví ovlivňuje náš ženský či mužský způsob chování, měl by zase naopak obraz muže nebo ženy (*anima* či *animy*), který nosíme v sobě, být výrazně poznamenán osobností a vlivem rodiče opačného pohlaví. Je tomu tak, protože se jedná o prvního muže nebo ženu, které jsme důvěrně poznali. *Animus* a *anima* se tak pravděpodobně často stávají zajatci výše zmíněných rodičovských komplexů, které se projikují na postavy podobající se rodičům. Ve skutečném životě jsou lidé, jejichž *animus* či *anima*, jsou zcela oprostěny od rodičovských komplexů, vzácní. V tomto případě dotyční stále žijí s takovými partnery, s nimiž částečně opakují peripetie svého dětství. A to bude probíhat tak dlouho, dokud tyto peripetie nebudou překonány “ (Corneau, 2000. s. 47-48).

Výše zmíněné teorie komplexů a konceptu *anima* a *animy* jsou tedy důkazem toho, že si dcera svoji zkušenost s otcem uchovává a ovlivňuje pak zejména její postoj a chování k mužům.

3.3. Oidipův komplex

Dalším komplexem, který se utváří ve vzájemném vztahu otce a dcery, je komplex Oidipův. Svoji podstatou, která je popsána níže, ovlivňuje nejen tuto vztahovou dyádu samu o sobě, ale i budoucí partnerské vztahy a utváření osobnosti.

3.3.1. Charakteristika Oidipova komplexu

Oidipův komplex je charakteristický pro třetí stadium psychosexuálního vývoje, které Freud (1971) nazývá „katalyzátorem a organizátorem nových zkušeností“. Jedná se o fenomén, který je součástí takzvaného *falického stadia*, které začíná kolem tří až čtyř let věku dítěte. Hlavní událostí této vývojové fáze je vznik *Oidipova komplexu* (Fonagy P., Target M., 2005). Ten charakterizuje Freud (1971, s. 219) jako: „osudový vztah lásky k jednomu z rodičů a současnou nenávist soka vůči rodiči druhého pohlaví“. Podle Borossa a kol. (2002) považoval Freud onu žárlivost vůči jednomu z rodičů a náklonnost k druhému za univerzální jev raného dětství a dospěl tak k rozřešení fungování lidské psychiky.

Okolnosti předcházející vzniku *Oidipova komplexu* popisuje Poněšický (2004, s. 45) takto: „Během dyadického vztahu s matkou získá dítě jak bazální pocit důvěry, tak i do sebe přijme vše, co od ní přichází, co potřebuje k výstavbě své vlastní osobnosti - jedná se o jistou jednosměrnost a sebestřednost. Podvědomě si myslí, že je tu maminka jenom pro něj a dle toho ji také vnímá a hodnotí. Teprve mezi druhým a třetím rokem života, mimo jiné i na základě dozrávání mozku, je schopno diferencovaně vnímat i reagovat na více osob. Tato nová perspektiva – většinou se jedná o počínající vnímání odlišností otcova chování a nazírání od matčina – nahodlá dosavadní velmi subjektivně zbarvený svět dítěte a matky.“

Podle Freuda (1971) tedy v této chvíli nastává obrat k otci, zároveň však upozorňuje, že Oidipův komplex se dále vyvíjí rozdílně u chlapců a dívek s typickými následky v dalším životě. Fonagy a Targetová (2005) uvádí, že u chlapců se *Oidipův komplex* projeví nejdříve zvýšeným zájmem o svůj penis a později sexuálním zájmem o matku. Tato vzniklá sexualita probudí i jeho mužství, což ho podněcuje k tomu, aby převzal roli svého otce a tím ho odsunul stranou. Na druhou stranu má ale z otce, kterého považuje za všemocného, strach. Bojí se toho, že by otec mohl jeho tajná přání odhalit a pomstít se mu tím, že jej připraví o jeho penis, který pro něj v tomto období nabyl obrovského významu.

Pod touto domnělou hrozbou kastrace, které bude podrobněji věnována pozornost později, se chlapec rozhodne odvrátit svoji pozornost od matky a dojde k jeho identifikaci s otcem.

3.3.2. Oidipův komplex u dívek

Podle Fonagyho a Targetové (2005) komplikují *Oidipův komplex* u dívek dva faktory. Prvním z nich je, že při přechodu do falického stádia musí dívka změnit objekt primární náklonnosti z matky na otce, kterého podle Deutschové (1945 in Sayersová, 1999) přijímá nyní jako hlavní objekt svých city a tužeb. Freud (1971) vysvětluje tento obrat k otci jako částečné zklamání a nenávisť vůči matce, za to, že ji neporodila s penisem. I podle Poněšického (2004) dcera matce vyčítá také to, že ji neporodila jako chlapce a dává ji za vinu svoji dětskou bezmocnost a frustraci. Právě v této chvíli pak nastává obrat k většímu zájmu o vztah s otcem. Podle Poněšického (2004) si v něm dcera najde i nový identifikační vzor a cítí se k němu přitahována. Důvodem jejího obratu k otci je také to, že je dívkou vnímán jako symbol svobody a nezávislosti. Tento nově vzniklý vztah však pro ni přirozeně není tak samozřejmý a jistý jako byl vztah s matkou, na druhou stranu si uvědomuje jeho podmíněnost. Dívka tedy cítí, že pro nově vzniklý vztah s otcem musí něco udělat, ať už je to dbání na potřeby a přání otce či nutnost vzbudit jeho pozornost a něčím ho upoutat. Podle Freuda (1971) začne tak svého otce svádět, provází ji nevědomé přání mít s ním dítě a zároveň v ní vzniká žárlivost až nenávisť vůči matce.

Postupem času však dochází u dívek k potlačení *Oidipálního komplexu*, což Fonagy a Targetová (2005) vysvětlují tak, že se dívka začne obávat, že svým chováním matku ztratí. Důvodem obavy z této ztráty jsou podle Poněšického (2004) matčiny občasné projevy žárlivosti, které začnou dívku mást, což je v naprostém protikladu k tomu, co od ní právě potřebuje. Nově vzniklý vztah s otcem pro ni není samozřejmý a jistý, proto potřebuje, aby ji matka při jeho vzniku poskytla podporu. Na druhou stranu však podle Fonagyho a Targetové (2005) tyto oidipovské postoje zůstávají u dívek méně vytěsněné než u chlapců a tím pro ně otec nadále zůstává sexuálně přitažlivou postavou. Zároveň však podle Poněšického (2004) dojde po ukončení Oidipální fáze k větší či menší „kastraci“ jejich klíčící ženskosti a části dětské sexuality.

3.3.3. Neuzavření Oidipální kapitoly

Jak bylo již zmíněno výše, po proběhnutí *Oidipální fáze* se dívka primárně ze strachu ztráty své matky, obrací od otce zpátky k ní. Tento přesun je podle Poněšického (2004) přirozenou součástí vývoje. Zároveň však tím zůstává tato klíčová životní situace nevyře-

šena a má tendenci se v budoucnu opakovat a její důsledky se pak v partnerských vztazích žen mohou projevit několika různými způsoby, které popisuje (Poněšický, 2004) níže:

1) vyhledávání starších mužů: řada žen s nevyřešeným *Oidipálním stádiem* má tendenci vybírat si v partnerském vztahu starší muže dle vzoru otce, který zůstává nedostižným ideálem. Tím pádem na své budoucí partnery klade obrovské požadavky, které nemůže žádný z nich splnit. To přináší věčné hledání a snění o „princi z pohádky“.

2) soupeření s rivalkou: soupeření s rivalkou (tj. původně s vlastní matkou) je další možnou variantou vyústění nevyřešeného *Oidipálního stádia*. Toto soupeření tak může dále vyústit v tendenci přebírat matce muže, protože je pro ni toto „zakázané ovoce“ lákavé.

3) touha po splnutí s mužem: v *Oidipálním stádiu* zesílí touha dívky po sexuálním splnutí s mužem-svým otcem. Tato touha je později potlačena, ale projeví se znovu v pubertě a adolescenci. Zesílí tak tendence muže vlastnit, ovládat jej, svádět a zároveň jím pohrdat, což nakonec vede k jejímu neštěstí, protože se tak připraví o jeho lásku.

4) touha po pomstě: poslední typ reakcí na nevyřešenou *Oidipální situaci* je touha dcery po pomstě svému „nevěrnému“ otci. Nevěrou se myslí nevěra s její vlastní matkou. Dcery si tuto „nevěru“ vykládají jako neopětovanou lásku vůči ní. Jako mladé ženy pak v budoucnu muže svádí jen proto, aby jej později odmítly, nebo nabízejí své tělo bez citu. Samy pak muže opouštějí a tím vnímají situaci jako obrácenou v jejich prospěch.

I Kernberg (1999) se zmiňuje o hledání ztraceného *Oidipovského objektu* (v případě ženy, tedy jejího otce) v budoucích partnerských vztazích. Za tímto hledáním se skrývá mimo jiné také touha napravit si trauma vzniklé ze vztahu ke svému *Oidipovskému objektu*.

3.4. Kastrální komplex

Dalším komplexem, který doprovází psychosexuální vývoj žen, je komplex kastrální.

3.4.1. Charakteristika a vznik kastrálního komplexu

S procesem vytváření *Oidipovského komplexu* souvisí i vznik *kastrálního komplexu*, který má jiné charakteristiky a rozvíjí se rovněž během života rozdílně u chlapců a dívek (Freud, 1971). Vznik a rozvoj *kastrálního komplexu* u chlapců přesahuje rozsah této práce, pro osvětlení a větší srozumitelnost pro rozvoj tohoto komplexu u žen, jej stručně popíší.

Podle Freuda (1971), když chlapec objeví matčin genitál a uvědomí si jeho rozdílnost se svým vlastním, vznikne u něj obava z kastrace. Narcisticky se začne zajímat o svůj genitál a bojovat o zachování penisu. Vlivem tohoto *kastračního komplexu* zůstane v muži natrvalo i jistá míra podceňování žen jako vykastrovaných. Z toho se může v extrémních případech vyvinout i překážka ve volbě sexuálního objektu.

3.4.2. Kastrální komplex u dívek

Účinky *kastračního komplexu* u žen jsou podle Freuda (1971) zcela jiné než u chlapců. Mladá dívka po prvním zhlédnutí otcova genitálu uznává skutečnost své kastrace a tím i svou vlastní méněcennost, proti které se však později začne bouřit. Z jejího rozdvojeného postoje pak vycházejí tři možné vývojové tendence. Prvním z nich je, že dojde k naprostému odvrácení od sexuality, kdy se jako budoucí žena bude cítit zastrašena srovnáním s mužem a vzdá se své falické činnosti a tím i sexuality vůbec. Druhou možnou vývojovou tendencí je vzdorovité sebeprosazování spojené s nadějí, že jednou penis skutečně získá. Stručně by se dalo říci, že si takto vybuduje tzn. „*mužský komplex*“ v ženě. Poslední možnost, jež může dívka dosáhnout, ústí podle Freuda (1971) v normální ženskou podobu, která přijímá za první sexuální objekt svého otce a nachází tak ženskou podobu *oidipovského komplexu*.

Na Freudovu teorii *kastračního komplexu* reaguje Horneyová (2004), která za jednu z mnoha příčin jeho vzniku považuje dívčinu identifikaci s otcem. Kastrální komplex je, jak již bylo zmíněno výše, spojen se závistí penisu, která je téměř nevyhnutelným jevem v životě malého děvčátka a komplikuje její ženský vývoj.

3.4.3. Účinky kastrálního komplexu

Horneyová (2004) dále uvažuje nad faktory, které rozhodují o tom, zda bude tento komplex plynoucí ze závisti penisu, úspěšně překonán nebo naopak regresivně posílen, čímž může dojít k jeho fixaci.

Existují dva možné způsoby, jak může dívka tento komplex úspěšně překonat. Prvním z nich je možnost přejít do autoerotické narcistické touhy mít penis od muže (myšleno svého otce) a to na základě identifikace se svojí matkou. V rámci druhého způsobu může pak dívka přejít k materiálnímu přání mít se svým otcem dítě a zažívat ve vztahu s ním to stejné co její matka. Osudem takovéto milostné fantazie je ale podle Horneyové (2004) její popření realitou. To však může v dívkách vyvolat velké zklamání z nemožnosti naplnění

jejich touhy, které může vést až ke vzniku *neurózy*. S rozvojem *neurózy* současně souvisí také narušení smyslu pro realitu, protože emoční intenzita připoutání k otci je příliš silná, než aby si dívka byla schopna připustit její nereálnost. Příčinou toho je nadměrná síla fantazie, kvůli které mají některé pacientky pocit, že jejich otcové byli kdysi dávno jejich milenci, kteří je později opustili. Vlivem nenaplnění milostného vztahu ke svému otci se pacientky vzdaly své ženské role a došlo k identifikaci s otcem, kdy dochází zároveň i k obnově závislosti penisu.

Freud (1971), Horneyová (2004) i Poněšický (2004) se tedy shodují, že existence kastrčního komplexu je obecně platnou součástí psychosexuálního vývoje dívky, jehož účinek se i po jeho překonání opět vrací a projevuje se v partnerských vztazích dospívajících a dospělých žen.

4. NACHÁZENÍ SEXUÁLNÍHO OBJEKTU V DĚTSTVÍ

Podle Corneau (2000) rodič opačného pohlaví nám už jen svoji přítomností ukazuje naši základní rozdílnost a díky tomu si dokážeme uvědomit naši vlastní sexualitu. Většina dívčích sexuálních fantazií a milostných příběhů se vztahuje k otci. Vznik tohoto sexuálního pouta popisuje také Freud (1971), podle kterého bývá v raném dětství, kdy je sexuální uspokojování spojené s přijímáním potravy, nejprvotnějším sexuálním objektem matka. Pak se pohlavní pud stává *autoerotickým* a teprve po překonání uplynutí období latence dochází k znovu-nacházení sexuálního objektu. Děti se tedy již od časných let chovají tak, jakoby jejich závislost na opatrovatelích měla povahu sexuální lásky. Po celé období latence se učí milovat druhé osoby, které mu pomáhají v jeho bezmocnosti a uspokojují jeho potřeby bezpečí, lásky a sounáležitosti. „Styk s osobami, které je opatrují, je pro dítě nepřetržitým zdrojem sexuálního vzrušení a ukájení erotogenních oblastí a to tím více, že tato osoba- zpravidla matka- chová k dítěti city, které vyvěrají z jejího sexuálního života- hladí je, líbá a chová, a zcela zřejmě je má za náhražku sexuálního objektu.“ (Freud, 1971, s. 79).

V pubertě se pak podle Freuda (1971) sexuální touha po rodičích projevuje pouze ve formě představ a fantaziích dospívajícího. V těchto fantaziích se u všech lidí znovu vynořují dětské sklony, kdy na prvním místě dítěte vrátit se k rodičům jakožto sexuálním objektům. Tyto představy jsou většinou již diferencované podle pohlavní přitažlivosti, takže proběhne přechod syna k matce a dcery k otci. Postupem času však podle něj dojde k překonání a zavržení těchto incestních fantazií a tím i k jednomu z nejvýznamnějších, ale zároveň i nejbolestivějších výkonů puberty – odpoutání od autority rodičů. Na každém stupni vývoje jsou někteří jedinci zastaveni, a tak může dojít k tomu, že autoritu rodičů nikdy nepřekonají a nedokážou od nich odpoutat svoji něhu. Podle Freuda (1971) jsou to zvláště děvčata, která i v pubertě setrvávají daleko při své dětské lásce (tedy svému otci), což s sebou nese následky do budoucích vztahů. V manželství pak nejsou schopny poskytnout manželům to, na co mají nárok. Stávají se z nich frigidní manželky a zůstávají sexuálně anestetické. Z toho poznáváme, že zdánlivě nesexuální láska k rodičům i láska pohlavní jsou sycené ze stejných zdrojů. To znamená, že ta první odpovídá jen dětské fixaci libida. „Pro dívky, které mají nadměrnou potřebu něžnosti a stejně nadměrnou hrůzu ze skutečných nároků sexuálního života, se stává neodolatelným pokušením na jedné straně

uskutečnit si v životě ideál asexuální lásky, a na druhé straně skrýt své libido za něžnost, kterou smějí projevovat bez výčitek svědomí tím, že si podrží pro celý život infantilní, v pubertě oživenou náklonnost k rodičům nebo sourozencům“(Freud, 1971, s. 82). Podle Corneau (2000) má psychoanalýza schopnost těmto dívkám dokázat, že jsou do svých příbuzných v nejběžnějším slova smyslu zamilovány.

Dozvukem a důkazem vlivu této vývojové fáze nacházení sexuálního objektu, může být podle Corneau (2000) první vážné zamilování mladého muže do starší, zralé ženy. Dívky si také velmi často za svoji první platonickou lásku zvolí staršího, vyspělého, autoritu vzbuzujícího muže, ve kterém mohou vidět obraz svého otce.

5. OTEC JAKO ZDROJ IDENTIFIKACE A SEBE-HODNOCENÍ

5.1. Identifikační zdroj

Podle Poněšického (2004) mají ženy nespornou výhodu v tom, že mají již od narození jistotu své identity. Jejich přirozeným identifikačním vzorem je jejich matka. Tento názor je v zřejmém protikladu s názorem Olivierové (1980 in Corneau, 2000), podle které je dívka během prvních let života zcela zmatená ve své identitě, protože se nepoznává ani ve své matce, ani ve svém otci. Chybí ji sexuální atributy některého z rodičů, a proto vstupuje do života ve skutečné prázdnotě vlastní identity.

Poněšický (2004) k této problematice dále uvádí, že dcery již od narození přijímají od své matky ženskost a s ní spojenou mateřskost. Mezi matkou a dcerou vzniká jakási symbióza, která má za následek nepřerušovaný vývoj k sobě samé a lehčí přístup ke svému citovému životu a nevědomí. Identifikace s matkou dceři pomáhá zvládat pocit bezmoci a již od malička má v sobě hluboce zakořeněný pocit všemocnosti. Podobný názor sdílí i Janošová (2008), která říká, že matka je pro svoji dceru přirozeným identifikačním objektem. Tato identifikace je kontinuální a často ústí do koaliční vazby při rodinných sporech.

Je také zřejmé, že identifikace dcery s matkou neprochází tak hlubokými zvraty, jako tomu je u identifikace syna. Díky tomuto nekonfliktnímu průběhu se však dcery stávají na druhou stranu méně separovanými a závislejšími než chlapci. To je také vede k větší nejistotě a zranitelnosti vůči ostatním lidem Chodorow (1978 in Janošová, 2008). A právě tady podle Croissanta (2005) přichází na řadu právě otec, aby rozvoji této závislosti zabránil. Je to právě otec, který dívce pomáhá vymanit se z „mateřské kukly“, postavit se na vlastní nohy a dodat sebedůvěru pro vstup do světa dospělých. Pokud v tomto svém poslání zklame, ponechá tak svoji dceru pod přehnanou ochranou matky, čímž se z ní může stát navždy poslušná nebo naopak vzdorovitá „dceruška“, ale nikdy z ní nebude žena.

Ke zlomu v tomto absolutním připoutání k matce dochází podle Janošové (2008) u dcery již ke konci batolecího věku, kdy se začíná vůči mužům vymezovat a používat vůči nim svoji komplementaritu. S tímto věkem dcera získává větší jistotu a dosahuje určité emancipace od matky. A právě teď přichází doba, kdy může vzniknout intenzivní citový vztah k otci.

Janošová (2008) v oblasti problematiky otce jakožto zdroje identifikace své dcery dále upozorňuje na důležitý fakt, že se poměrně malý počet studií věnuje této problematice. V tomto ohledu je větší pozornost věnována vztahu otce se synem. Podle Zoji (2003) je však postava otce pro syny při vytváření identity důležitější než pro dceru. Janošová (2008, s. 182) ale na druhou stranu upozorňuje na velice důležitý fakt, že „v otázce budoucího sebehodnocení, spokojeností s ženskou rolí a v sexuální oblasti však patrně hraje v dětství velkou roli také postava otce. Prožitek vlastní ženskosti se u dcer primárně vytváří na základě postoje otce vůči ženám, ale také na základě jeho vztahu k vlastní dceři.“

5.1.1. Role komplexů

Průběh vytváření ženské identity popisuje podobně i Kastová (2004), která uvádí, že dcera je nejdříve ovlivněna *mateřským komplexem*. V pozdějším věku však nastává období, kdy naopak *otcovský komplex* začíná nabývat na důležitosti. Životní zkušenosti prožité s otcem se pak přenáší na jejího budoucího partnera a stávají se součástí její identity. Zejména pak v období puberty, kdy dochází k vytváření vlastní identity, je velice důležité, aby došlo k částečnému odpoutání od otcovského komplexu, což je však u žen velice problematické. Tato problematika spočívá podle Kastové (2004) v tom, že společnost od ženy očekává, že bude naplňovat svoji ženskou roli pouze, pokud má partnera. V tomto případě je považována za „normální a správnou“ ženu, i když ve skutečnosti nemá vlastní identitu nebo je odkázána na to, aby jí identitu předepsal muž. To znamená, že pocit „být sama sebou“ zná jen díky přítomnosti muže. Pokud je pro ni pohled mužů směrodatný, snáší kritiku od nich tím, že se buďto přizpůsobí jejich požadavkům, nebo naopak dojde ke krizi identity, která jí ale dává šanci znovu nalézt vlastní já.

Kastová (2004) dále uvádí, že kdyby byly ženy méně vedeny k přizpůsobování a více naopak chváleny za svoji originalitu a vlastní názor, došlo by ke změně jejich osobností s vlastní identitou.

5.2. Sebehodnocení

Dle Markuse a Wurfa (1987 in Blatný a Osecká, 1994) je sebehodnocení tradičně považováno za produkt sociálního učení, tedy něčeho, co vzniká v procesu interakce osob a okolního světa. Je také chápáno jako výsledek sociálního srovnávání na základě pozorování vlastní činnosti. Dá se tedy předpokládat, že jednou z důležitých postav okolního světa, která se podílí na formování sebehodnocení, bude v případě naší výzkumné dyády právě otec.

Riemann (2009) dále uvádí stěžejní myšlenku, že pro vytváření vlastního sebehodnocení, je identifikace s rodičovským vzorem velice důležitá. Dítě potřebuje vnímat to, že je hodno lásky a je pozitivně přijímáno. Je tedy důležité, aby rodiče pomáhali dítěti vytvářet si pozitivní představu o sobě a svých schopnostech. Žádoucí je také, aby mu rodiče byli schopni zajistit přesvědčivé a zdravě sebevědomé vzory, které potřebuje.

5.2.1. Ženské sebehodnocení

Croissant (1992) upozorňuje na důležitý fakt, že žena je daleko citlivější na pohled a názor ostatních na její osobu než většina mužů. Potřebuje mít jistotu, že se líbí, je obdivována a milována. Pro vytvoření tohoto pocitu jistoty samy sebou je podle Poněšického (2004) nejdůležitější právě vztah k otci, protože je realističtější. Jelikož se otec pro dívku stává „novou, jinou“ osobou, kterou poznává až po daleko intimnějším vztahu s matkou, dochází při této interakci na její straně k mnohem výraznější posilování vlastního sebehodnocení. Platí to ale samozřejmě také naopak. Pokud jí přináší chování otce samé negativní zkušenosti, může dojít k oslabení pocitu vlastní sebehodnoty.

S podobnými závěry přichází i Janošová (2008), podle které si zejména dívky již od batolecího věku zakládají na svém vzhledu, a pokud na sobě mají něco nového, rády to ukazují ostatním členům rodiny. Takovéto situace pak můžou rodiče a zvláště pak otcové, využít jako způsob podpory jejich pozitivního sebehodnocení v podobě malého komplimentu. Rovněž Wright (1998) připisuje v otázce budování pozitivního sebehodnocení velký význam zejména otcově pochvale, projevením radosti a potěšení z její přítomnosti. Dcera takové bezpodmínečné přijetí od muže-svého otce, potřebuje. Pomáhá jí, aby mohla přijmout samu sebe a věřit ve svoji přitažlivost, ať už měřítko přitažlivosti splňuje nebo ne. Také Šeremetěvová (2006) uvádí, že jsou to právě nejbližší lidé, kteří mají největší vliv na to, jak dnes již dospělá žena vypadá, a jak svůj zevnějšek vnímá.

Podle Wrighta (1998) otec tím, že dokáže obdivovat šaty, líčení, postavu a ženskou přitažlivost své dcery, jí pomáhá v získání sebejistoty, kterou potřebuje v pozdějším jednání s jinými muži. Na druhou stranu bohužel i nepřijetí a neocenění, ba dokonce i zesměšnění má na sebehodnocení dívky opačné účinky. Projeví se v její nejistotě ohledně svého vzhledu i schopnosti přitahovat muže. Nebezpečné je podle Wrighta (1998) také přeceňování významu krásy a fyzického vzhledu u žen, kterého se otec může dopustit. V dceři to tak může vyvolat pocit, že se musí zalíbit za každou cenu, nebo že nikdy nebude dostatečně krásná. V ohledu vyjadřování obdivu své dceři však zmiňuje Janošová (2008) jednu

zajímavou zkušenost. Určité procento otců se zdráhá svým dcerám projevovat takovéto komplimenty. Příčinou může být malá pozornost, kterou muži věnují vzhledové stránce nebo také spíše pocit nepatřičnosti a přesvědčení o tom, že takto se otcové k dcerám chovat neměli.

Výzkumným důkazem toho, že spolu otcovská láska a dceřino sebehodnocení velmi úzce souvisejí, jsou i výsledky výzkumné práce Forsmana (1989). Z dotazníků, které rozdál 99 ženám, vyplynulo, že dívky dávají ve vztahu ke svému současnému sebehodnocení daleko větší význam bezpodmínečné pozornosti svého otce než pozornosti matky. Se stejnými závěry přichází ve svém výzkumu i Scheffter a Naus (1999). Ve svém výzkumu se dotazovali 57 studentek na to, jak otec ovlivnil jejich sebehodnocení, spokojenost ve vztazích a důvěru v budoucích partnerských vztazích. Výsledky této studie ukázaly pozitivní korelaci mezi vlivem otce a vysokou mírou sebehodnocení dcery a naopak negativní mezi otcovým kladným přijetím a dceřiným strachem z intimních vztahů. Studentky, které byly podle svých slov v dětství otcem bezvýhradně přijímány a považovaly jej za podporujícího a milujícího, měly výrazně vyšší sebehodnocení než zbylé účastnice výzkumu. Výsledky potvrdily také domněnku o souvislosti mezi pozitivním vlivem otce a kladném vnímání ženskosti své dcery. Pokud se na druhou stranu cítily v dětství od svých otců nepřijímány, zmiňují svoji obavu ze sdílení obavy intimity s muži v dospělosti. Tyto ženy také uvádí, že v budoucnu nebyly schopné důvěřovat svým partnerům a chovaly se k nim podobně, jako když reagovaly na vyhýbavé a chladné chování svých otců. Na jednu stranu toužily po jejich citové blízkosti, ale na druhou nebyly schopné jim důvěřovat.

Ačkoliv mnohé výzkumy přisuzují ve vytváření sebehodnocení u žen větší podíl jejímu otci, je důležité zmínit fakt, na který poukazuje Wright (1998), podle kterého má v této oblasti obrovský vliv také matčino kladné přijetí a pochvala. Je tedy důležité si uvědomit, že otec není jedinou osobou plnící tuto roli.

5.2.1.1. Dopad otcovy nedostatečné pozornosti na budování sebehodnocení

Jak již bylo zmíněno výše, většina žen je ze své přirozenosti citlivější na názor a přijetí svého okolí více než muži. Pro jejich sebedůvěru a dobrý pocit z vlastního vzhledu je velice důležité pozitivní ocenění ze strany mužů. Otec je prvním a zároveň nejdůležitějším mužem, který může tyto pozitivní hodnoty v dceři vybudovat a posílit. Stejně tak ale může úroveň jejího sebehodnocení snížit, což přináší svoje následky. V následující kapitole se budu těmito následky zabývat podrobněji.

- **Negativní vnímání vlastního těla**

Podle Wrighta (1998) je zcela přirozené, že mladé dívky věnují velkou pozornost své vnější kráse. Velmi snadno se také stává, že jsou se svým vzhledem nespokojené či samy sebe začnou odsuzovat za to, že jsou příliš tlusté, hubené nebo příliš vysoké. Často se stává, že otec svými kritickými výroky ještě více posílí jejich negativní úvahy o svém vzhledu.

Příliš kritické vnímání vlastního těla může otec posílit i svými neverbálními projevy- například tím, že si od své dcery drží odstup. Wright (1998, s. 71) v této souvislosti dále uvádí, že „ otcův odstup přispívá k nízkému vědomí vlastní hodnoty. Když otec není k dispozici, aby poskytoval zpětnou vazbu, kterou dívka potřebuje ohledně svého vzhledu, zanechává ji vnímavější na negativní vlivy kultury jako je například touha po štíhlosti, ovládnutí chuti k jídlu a názor, že vyhublost je krásná.“ Dále se pak Wright (1998) zmiňuje o tom, že se mu řada žen během jeho praxe zmínila o tom, že kdykoliv mluví se svým otcem, vždycky přijde řeč na její váhu. Otcové těchto žen se nikdy nezapomněli při shledání pozastavit nad tím, zda nepřibraly, nezhubly, nebo nějakým jiným způsobem okomentovaly jejich zevnějšek.

Wright (1998) v této souvislosti také upozorňuje, že přehnané žerty nebo nátlak v oblasti dceřiných stravovacích návyků, mohou být velice nebezpečné. Když se otec začne přehnaně zajímat o dceřiny stravovací návyky, může snadno zveličít její pozornost věnovanou jídlu. Takovéto přečeňování stravy může vést k vnímání jídla jako emocionálního nástroje užívaného jako trest nebo odměna.

- **Souvislost s mentální anorexií a bulimií**

Otázka podílu otce na vzniku mentální anorexie a bulimie u své dcery, se přímo nabízí.

Podle Krcha a kol. (1999) je vliv otce jedním z hlavních psychosociálních faktorů způsobujících mentální anorexii nebo bulimii mladých dívek. Se vznikem mentální anorexie se nejvíce pojí typ otce, který se jeví jako pasivní, slabý a udržující si emocionální odstup od své dcery. Nebo tu může mít svůj podíl i zcela odlišný typ otce-aktivní a nedosažitelný, který je natolik skvělý, že vzbuzuje u dcery pocit, že se mu nemůže nikdy vyrovnat. Podle Poněšického (2004) se vznik mentální anorexie a bulimie u žen pojí s odmítáním vlastní ženskosti, která byla potlačována ze strany rodičů.

Ženy jsou také daleko citlivější na vnější emoční vlivy, které často přijímají do sebe a snaží se plnit očekávání svého okolí. Svoji roli hraje také nízké sebehodnocení, které si některé dívky vybuodovaly kvůli (převážně) otcovým poznámkách o své váze a tělesném vzhledu. I výzkum Šteckové (2007), ukázal, že mentální anorexie se častěji vyskytuje u dívek z rodin, kde je otec velice dominantní a má obrovské požadavky na dceřinu poslušnost, dokonalý vzhled, úspěchy ve škole či zaměstnání.

5.2.1.2. Absence a nedostatečná pozornost otce

Otcové, kteří se příliš věnují svému povolání na úkor rodiny či už snad z nějakého jiného důvodu (nezájmu či nedostatku energie) nevěnují pozornost svým dcerám, ovlivňují úroveň jejich sebehodnocením i tímto svým zdánlivým „nicneděláním“.

Corneau (2000) v této oblasti přichází se zajímavým faktem. Některé ženy, se kterými se v rámci své profesní kariéry setkal, svého otce téměř nepoznaly. Všiml si však, že k němu přesto měly mnohdy lepší vnitřní vztah než k matce, která se o ně starala. Tím, že otec v jejich výchově chyběl, stal se pro ně idealizovaným objektem. Jako příklad uvádí jednu ze svých klientek, které v dětství vídala svého otce jen jednou za několik měsíců. Pokaždé, když měl přijet, dožadovala se, aby jí matka oblékla vždycky stejné šaty, ve kterých se otcovi vždy velmi líbila. Když to její matka odmítala, udělala scénu. Důvodem tohoto chování byla její potřeba a touha se otcovi zalíbit a získat jeho pozornost a obdiv. Když dospěla, udržovala si ambivalentní vztah s matkou a za každou cenu se snažila se z jejího vlivu osvobodit. Přitom si idealizovala otce, který po ní nic nechtěl.

Leman (2008) v otázce souvislosti nepřítomnosti otce s dceřiným sebehodnocením uvádí, že otcové kteří podceňují a nevěnují svým dcerám dostatečnou pozornost, je nevědomky kladou ve svém žebříčku hodnot velmi nízko. Přestože jsou přítomni fyzicky, tak se často jeví jako duchem nepřítomní. Ve výchově se soustředí pouze na to, aby se jejich dcera chovala slušně a co nejméně je vyrušovala. Některé dívky, které jsou příliš málo milované a trpí nedostatkem pozornosti svého otce, mají v budoucnu sklon na jeho nepřítomnost reagovat tím, že se snaží dosáhnout co nejlepších výsledků ve své profesi, za které by je otec mohl pochválit. Ve své profesní dráze tak dokážou být velice úspěšné a získat skvělou pověst. S podobnými závěry přichází také Wright (1998), podle kterého mnohé ženy bez otce věnují svoji veškerou energii práci a kariéře, které jim slouží jako náhražka za jeho péči. Stejně jako platí, že mnohé ženy se stávají úspěšnými díky otcovu povzbuzení, tak i naopak jiné ženy se stávají úspěšnými i bez podpory otce, kterou bohužel ani neměly

možnost dostat. Leman (2008) ale upozorňuje, že motorem, který tyto úspěšné ženy v jejich profesním růstu žene kupředu, není jejich pocit uspokojení a radosti z tohoto úsilí, nýbrž strach z toho, že nemají žádnou hodnotu. Dalo by se říci, že přestože navenek působí jako sebevědomé a úspěšné ženy, úroveň jejich sebehodnocení je na velmi nízké úrovni.

5.2.1.3. Přehnaná pozornost otce

Existuje další typ otců, jejichž chování vůči dcerám má na vytváření jejich sebehodnocení nesmírný vliv. Oproti předchozímu typu otce, který však své dcery dostatečnou pozornost nevěnoval, ji naopak svoji pozorností a péčí dusí.

Takový otec je podle Lemana (2008) přesvědčen, že on ví nejlépe, jak by se jeho dcera měla chovat a co je pro ni nejlepší. Vychová v ní pocit, že správné je jen to, co on sám schválí. To bohužel ale může mít za následek to, že mladá žena bude vždy čekat na otcovo schválení, stane se závislou a nebude schopna vytvořit si vlastní názor. Když otec výchovu své dcery takto přeceňuje, neposkytuje ji příležitost, aby se sama rozvíjela a stala se nezávislou. Místo toho, aby ji pomohl vytvořit si vlastní názor, trestá ji za každou myšlenku, která se liší od jeho. Tímto způsobem ji ale bohužel nepovzbuzuje k vlastní zodpovědnosti a podporuje v ní pocit závislosti na jiných lidech. „Místo aby dceru vedl k rozvoji jejích silných stránek a schopností, ji kritizuje a rozmazluje do té míry, že dcera nakonec uvěří, že žádné silné stránky a schopnosti nemá“ (Leman, 2008, s. 38).

Vědomí vlastní hodnoty se odráží snad ve všech aspektech života, práci, vztazích s přáteli a především pak v našich partnerských vztazích. Právě možným souvislostem otcova postoje vůči dceři s jejím budoucím vztahovým chováním a výběrem partnera, bude věnována následující kapitola.

6. VLIV OTCE NA VZTAHOVÉ CHOVÁNÍ SVÉ DCERY

V této kapitole bude věnována pozornost samotnému jádru výzkumné problematiky- a sice souvislosti vztahu mladých žen k otci a partnerovi. Zabývat se budeme také mechanismem, jakým může otec budoucí vztahy své dcery ovlivnit.

Podle Kernberga (1999) mají psychosociální interakce mezi rodičem a dítětem při utváření sexuálního a vztahového chování obrovskou roli. Stejně tak i Freud (1971) upozorňuje na to, že dětské vztahy k rodičům mají velký význam pro pozdější volbu sexuálního objektu. Je tedy logické, že každé narušení těchto dětských vztahů se v dospělosti projevuje těžkými a vážnými důsledky pro partnerský či sexuální život. I Leman (2002) uvádí, že žádný jiný vztah neovlivní, ať už v dobrém nebo ve zlém, budoucí vztahy mladých žen tak jako právě jejich vztah s otcem. Wright (1998) potvrzuje na základě rozhovorů s několika svými klientkami o jejich partnerských vztazích velké paralely vztahu s otcem, které se pak odráží v budoucích vztazích s muži.

Rovněž Corneau (2000) přichází s důležitou skutečností, a sice, že každý z rodičů má vliv na trauma, které si odnášíme do budoucích vztahů. Trauma, které si odnáší dívka ze s vztahu s otcem, je pak traumatem citovým. Ve vztazích s muži ji doprovází velká nejistota, zda se pro ni najde nějaký muž a jeho hledání se pro ni stane prvořadou záležitostí. Tento pocit je mnohdy dovádí k tomu, že v milostných vztazích tolerují zcela nepříjemné situace, protože jsou přesvědčeny, že nenajdou jiného partnera.

Také Horneyová (2004) se zmiňuje o tom, jak mohou konflikty z dětství ovlivnit vztah k opačnému pohlaví v pozdějším životě. Jako příklad uvádí situaci, kdy si malá holčička ze svého vztahu s otcem do budoucna odnáší zklamání. Své vrozené pudové přání, mít od svého otce dítě, se tak transformuje v touhu a pomstychtivé přání od muže vždy něco získat. V budoucnosti bude pak dívka popírat své mateřské pudy a bude motivovaná touhou muži nějak ublížit a využívat ho. Horneyová (2004) však předpokládá, že toto přání „něco si od muže vzít“ bylo vytěsněno kvůli vyplývajícím pocitům viny. Vzniká tedy určitý typ ženy, která si není schopna vytvořit vztah s mužem, jelikož má strach z toho, že ji bude podezírat z toho, že od něj něco chce. Bude pak na svého partnera projíkovat svá vytěsňovaná přání a bude si představovat, že ji každý muž chce využít pouze pro sexuální uspokojení.

Horneyová (2004) dále popisuje další možnou variantu vztahového chování žen, které nechtějí od svého muže nic přijímat. „Taková žena však bude proto, že se jí nevrací vše vytěsněné, reagovat na nesplnění nevyjádřených a často ani neformulovaných přání depresí, které ji i jejího partnera zasáhne víc než přímá agrese“ (Horneyová, 2004, s. 109). Tato vytěsněná agrese vůči mužům ji stojí hodně energie a obtížně se pak dokáže vypořádat s nároky života. Veškerou zodpovědnost za tuto bezradnost připisuje mužům. Pod pláštěm dětinskosti tak svým způsobem muže ovládá.

6.1. Role komplexů

V první kapitole je již zmíněna podstata otcovského komplexu a jeho souvislosti se sebehodnocením a vztahovým chování jeho nositelky. Podrobněji bude tato podstata rozebrána v následující kapitole. To jaké má mladá žena vědomí vlastní hodnoty podle Wrighta (1998) úzce souvisí s jejím chování ve vztahu. Z tohoto důvodu se bude i následující teorie pozitivního negativního komplexu překrývat ve svém vlivu na formování sebehodnocení a vztahového chování žen.

6.1.1. Pozitivní otcovský komplex

Kastová (2004) rozlišuje stejně jako Corneau (2000) komplexy, které mohou otcové ve svých dcerách zanechat, na pozitivní a negativní.

Otcové, kteří podle Kastové (2004) vyvolají ve svých dcerách *pozitivní otcovský komplex*, bývají muži krásní, společenští a užívající si života. Pro takového otce je tedy velice snadné získat si obdiv svých dcer. Pokud se ztotožní s polem atraktivní dcery takového otce, kterého zbožňuje, pravděpodobně se z ní stane žena, která bude pro muže vyzařovat erotičnost a zároveň velkou poddajnost. Tím, že se těmto dívkám dostalo obdivu od svého otce, uvědomily si svoji vlastní hodnotu.

S dobrým pocitem vlastní hodnoty souvisí i obdiv ze strany mužů. V tomto, ale podle Kastové (2004) tkví problém žen s *pozitivním otcovským komplexem*. Pocit vlastní hodnoty jim totiž zaručuje jejich otec, na kterém jsou tím pádem závislé. V případě jeho ztráty pak mohou ztratit i pocit vlastní hodnoty. Své budoucí partnery tak mohou vnímat jako rozhodující a řídicí složku svého života. To však s sebou přináší mnohá úskalí pro budoucí život. Tyto ženy mohou ztratit svůj vlastní názor a schopnost samostatného rozhodování. Nebudou vědět, jaké jsou jejich přání a potřeby a začnou mít strach učinit i poměrně nevýznamná rozhodnutí. Příčinou je fakt, že se nikdy nenaučily přijmout za sebe zodpovědnost. Na první pohled tyto ženy působí paradoxně jako silné, vyrovnané bytosti, kte-

ré se ničeho nebojí a dobře snáší zátěž. Tato síla, která imponuje jim i jejich okolí, je však pouze vypůjčená stejně jako identita, která je odvozena od otce.

Kastová (2004) uvádí další společné rysy žen s přetrvávajícím *pozitivním otcovským komplexem*. Pro tyto ženy jsou často atraktivnější starší muži, kteří jsou spojením erotických a duchovních prvků, které v nich zanechal otec. Význam pro ně má zejména platonický vztah. Málo se zabývají samy sebou a i o sobě málo mluví. Naproti tomu si idealizují mužský svět. Tím ale může dojít až k podceňování sebe samých jako žen. Jejich otcové jsou idealizováni a společně i všichni muži v jejich okolí. Touto idealizací však samy sebe staví do podřadné pozice, než by vzhledem ke svým schopnostem mnohdy musely. Jsou-li pohromadě s mužem, dávají mu pocit obdivu a pozornosti, která se mu líbí. Úspěch, který díky tomuto vystupování u muže mají, je proto dalším důvodem, proč toto chování neměnit.

6.1.2. Negativní otcovský komplex

Kastová (2004) dále popisuje principy *negativního otcovského komplexu* a jeho možné souvislosti s budoucími partnerskými vztahy mladých žen.

Otcové mladých žen odnášející si ze vztahu s nimi *negativní otcovský komplex*, jsou většinou přísní, a zásadoví. V rodině měli vždy hlavní slovo. Nad životy svých dcer se snažili mít maximální kontrolu a vyhrazovali si právo o něm rozhodovat. Za to, že po celou dobu výchovy jim dcery prokazovaly poslušnost a úctu, se však nikdy nedočkaly odměny či uznání, tudíž neměly nikdy pocit, že by dělaly něco správně. Kastová (2004) dodává, že tyto ženy byly „znásilněny“ ve svém vývoji k vlastnímu ženskému Já. Otcovy zákony v jejich životě jednoznačně platily a určovaly tak jejich životní dráhu. Tuto životní dráhu následovaly ve snaze dočkat se otcova pochvaly a přijetí.

Kastová (2004) dále upozorňuje na to, že otcové, kteří svým postojem a chováním zanechávají v dcerách *negativní komplex*, ovlivňují i jejich chování v partnerských vztazích. Obvykle si vybírají partnera, který se jim v určitém ohledu jeví jako silnější než ony samy, i když to tak ve skutečnosti nemusí být. Uznávají jej jako autoritu a celý život si dávají velký pozor, aby jej v něčem nepředčily. Stavějí tak samy sebe nevědomě do pozice celoživotní „dcery“, která bude svého muže bezmezně poslouchat a ctít. I v tomto případě je patrná paralela s otcem.

6.2. Výběr partnera

V následující kapitole se budeme zabývat zejména způsobem, jakým může otec svým výchovným postojem a chováním ovlivnit výběr budoucího partnera své dcery.

Jak již bylo zmíněno výše, prvními osobami opačného pohlaví, se kterými se v dětství setkáváme, jsou naši rodiče. Riemann (2009) uvádí, že dojmy a zkušenosti, které si ze vztahu s nimi odnášíme, mají obrovský vliv na představu ideálního partnera, kterého hledáme. To potvrzuje i Willi (2006), podle kterého výběr partnera souvisí s našimi zkušenostmi ze vztahu k matce nebo otci. I podle Poněšického (2004) si žena představuje, že by její budoucí manžel měl odpovídat ideálnímu obrazu jejího otce. Měl by pro ní být přirozenou autoritou a oporou, zároveň však i kavalírem, který tak potvrzuje její ženství.

K výběru partnera pak může podle Riemanna (2009) docházet v dvojitým smyslu. Pokud si ze vztahu s otcem dívka odnáší pozitivní zkušenosti, bude pravděpodobně znovu hledat člověka, který by jí v partnerském soužití dokázal nabídnout stejně příjemné pocity. Dívky, které mají se svými otci dobrou zkušenost, si tak vytvářejí vysněný obraz svého budoucího partnera, který má rysy jejich otce.

Na druhou stranu, pokud otec dívku ve vztahu zklamal, bude si patrně spíše vybírat osobu, která je úplně jiná než její otec. Hledají tedy obvykle spíše takového partnera, který by jim otce co nejméně připomínal. Podobné myšlenky formuloval také Abraham (1913 in Willi, 2006), který u výběru partnera rozlišuje *neurotickou endogamii*, kdy si člověk vybírá partnera, který je rodiči opačného pohlaví podobný a naopak *neurotickou exogamii*, která charakterizuje výběr partnera v protikladu s osobností rodiče opačného pohlaví. Také Freud (1914 in Willi, 2006) rozlišoval dva typy výběru partnera. První z nich se řídí náklonností k typu partnera, kterému je vzorem *primární objekt lásky*, tedy rodiči opačného pohlaví. V budoucnosti se tedy člověk při výběru partnera snaží o nalezení rodičovského objektu. Druhým způsobem volby partnera je *narcistický výběr objektu*, jehož podstata tkví v tom, že si člověk vybírá a miluje ve svém partnerovi to, čím sám je, nebo čím by si přál být.

Riemann (2009) dále předpokládá, že pozitivní zkušenosti z interakce s otcem nalezení partnera usnadňují, jelikož poskytují mladé ženě jasné představy o tom, jak by se měl její partner chovat, jak by měl vypadat apod. Na druhou stranu může mít tato jasná představa vysněného muže svá úskalí, která budou na konkrétnějších případech popsána dále.

Dle Riemanna (2009) se mladá žena s jasnou představou budoucího partnera může totiž snadno setkat s tím, že ho nebude moci dlouhou dobu najít, protože v jejich očích nebude žádný muž tak dokonalý, aby odpovídal jejím kritériím. Na druhou stranu je ale pravdou, že mladé ženy, které si odnášejí do života dobré zkušenosti se svým otcem, mají mnohem větší šanci na udržení si dlouhodobého, uspokojujícího partnerského vztahu. Naproti tomu narušený vztah s vlastním otcem, může značně otřást s dívčinou důvěrou v partnerské vztahy. Je tak velice těžké si v takové situaci vytvořit pozitivní vzor pro výběr partnera. Přesto sebou tato negativní zkušenost nese jistá pozitiva. Zklamání, které otcové v těchto mladých ženách zanechali, jim umožní být ve volbě partnera opatrnější a kritičtější, což snižuje pravděpodobnost, že si jej zvolí na základě podobnosti se svým otcem.

Tyto myšlenky jsou tedy důkazem jisté souvislosti vztahu s otcem a výběrem partnera své dcery. V dalších subkapitolách bude pozornost zaměřena na vztahové chování žen, které si ze vztahu s otcem přinášejí spíše negativní zkušenosti.

6.3. Nedostatek otcovy pozornosti a její souvislost s budoucími partnerskými vztahy

Jedním z případů, kdy otec může negativně ovlivnit budoucnost vztahů své dcery je, když ji podle Wrighta (1998) nebyl schopen poskytnout dostatek přijetí a vypěstoval tak u ní pocit samoty a sníženého sebehodnocení. Důsledkem toho je pak fakt, že tyto ženy nevědí, jak mají být v blízkém vztahu jinými muži. Některé z nich se kvůli chování svého otce nikdy nenaučily očekávat od mužů lásku, vřelost a důvěrný vztah, proto vstupují do vztahu s nimi s velkou nedůvěrou, někdy dokonce i s hněvem a touhou po pomstě. Jejich partneři jsou pak od nich jakoby trestáni ne pro to, co sami udělali, ale především pro to, co se na nich dopustil vlastní otec.

Stejná příčina může mít ale jiný následek, což potvrzuje Wright (1998), který tvrdí, že některé zraněné ženy reagují na chybějící otcovskou lásku a pozornost tak, že se u nich začne projevovat nadměrná touha po mužích, kteří jsou jim naprosto oddaní. Tyto ženy od svých partnerů vyžadují naprostý obdiv a přijetí, které od svého otce nedostaly.

Shiersová–Leonardová (1990 in Corneau, 2000) popisuje konkrétněji různé způsoby chování a postojů ve vztazích, jakými ženy reagují na traumata způsobená otcem. Především pak na nedostatek jeho pozornosti či kladného emocionálního přijetí. Na tomto místě pak rozlišuje dva typy těchto žen- *věčná děvčátka* a *amazonky*. Důležité je, že tyto

kategorie nejsou pevné a neměnné. Mnohé ženy v sobě rozpoznávají rysy obou kategorií, jeden nebo druhý však bude pravděpodobně převažovat.

- **Věčná děvčátka**

Z dívek, které v minulosti postrádaly svého otce, aby je podpořil v psychickém vývoji, se často stávají zajatky potřebu někomu se zalíbit. Tyto ženy se pak uzavírají do svého vlastního světa. Buďto odmítají jakékoliv koketování, nebo se naopak pokoušejí podobat ženský přeludům z časopisů a často vůbec neberou v potaz skutečnost. Jakoby vůbec nedocházelo k vývoji jejich skutečné osobnosti. Věčná děvčátka se vzdávají všech svých možností, jen aby se zalíbily mužům (Shiersová-Leonardová, 1990 in Corneau, 2000). „Ať už jsou vdané, nebo hrají roli osudových žen, ať už jsou dokonalé hospodyně, nebo múzy s tragickým osudem, mají jedno společné: věčná děvčátka zraňují samy sebe a budují svoji identitu na základě obrazů, které do nich projikují ostatní, a to zvláště muži“ (Shiersová-Leonardová, 1990 in Corneau, 2000, s. 72.). *Věčné děvčátko* také odmítá dospět a všechna svá důležitá životní rozhodnutí ponechává na ostatních. Nedokáže se rozhodnout a vyvinout vlastní iniciativu. Místo svého vlastního zájmu se raději přizpůsobuje změnám, které po ni život nebo muži, s nimiž žije, vyžadují.

Shierseová-Leonardová (1990 in Corneau, 2000) dále rozlišuje čtyři typy *věčných děvčátek*. Prvním typem je tzn. *hýčkaná panenka* v náručí úspěšného muže. Navenek působí jako hrdá, sebevědomá žena, které mohou všechny ostatní závidět. Jen ona však ví, že se jedná jen o fasádu. Ve skutečnosti si připadá jako pouhá loutka v rukou muže, která nedokáže prosadit svoje vlastní přání. S přibývajícím věkem je pro ni ale čím dál těžší zamaskovat svoji skutečnou tvář. „Toto chování většinou odráží úzkost ženy zanedbávané v dětství otcem. Ten na dceři oceňoval pouze šarm a krásu, ale její nadání a schopnosti ho nechávaly chladným“ (Shierseová-Leonardová, 1990, in Corneau, 2000, s. 73). Pokud se tato žena chce vymanit z bludného kruhu závislosti a získat kontrolu sama nad sebou, musí zničit vlastní obraz okouzlujícího malého děvčátka a naučit se prosazovat své myšlenky a schopnosti i za cenu toho, že se tím možná znelíbí svému okolí.

Ostatní typy věčných děvčátek jsou podle Shiersové-Leonardové (1990 in Corneau, 2000) v základu velice podobné prvnímu typu. Druhým z nich je *dívka ze skla*, která využívá svoji křehkosti, uchyluje se do světa knih nebo vlastní představivosti a tak se později stane sama sobě přeludem. Třetím typem *věčného děvčátka* je také *svůdkyně*, která se upíná k lásce a odmítá jakoukoliv zodpovědnost a povinnost. Má velké problémy

s navázáním trvalého vztahu, což je především důsledek zanedbávání ze strany jejího otce. Posledním typem *věčného děvčátka* je **výlučná dívka** ztotožňující se s otcem, který se vzpíral či bouřil proti společnosti. Toto otcovo neštěstí se dcery velice dotýká a později se identifikuje s jeho autodestruktivní povahou, která se projevuje i ve vztazích s muži. Jen těžko dokáže změnit vlastní názory a zároveň odmítá vyvinout jakékoliv úsilí, aby změnila to, čím sama trpí. Zůstává v ní určitá necitlivost a agrese, která ji může dovést k alkoholismu, drogám, prostituci nebo sebevraždě. Často také upadá do deprese, lituje svého zkaženého života a nefunkčních vztahů.

Corneau (2000, s. 74) dále dodává, že „věčné děvčátko se potřebuje líbit za každou cenu. Jeho strategií přežití je přitahovat pohledy mužů všemi možnými způsoby. Pokud se nejedná o zoufalou *výlučnou dívku*, které už nezbyvá ani tato iluze, mohli bychom její strategii shrnout takto: nechávat se vidět, nechávat se oceňovat, nechávat se chtít a nechávat se používat.“

Druhým typem dívek, jejichž budoucí vztahy ovlivnila nedostatečná pozornost nebo přijetí od otce, jsou od *věčných děvčátek* naprosto odlišné. Shiersová-Leonardová (1990 in Corneau, 2000) je nazývá *amazonkami*.

- **Amazonky**

Amazonky jsou dalším typem dívek a žen, které se musejí vyrovnávat s traumaty způsobené otcem, ovšem zcela opačným způsobem než představitelky prvního typu věčných děvčátek.

Amazonky jsou podle Shiersové-Leonardové (1990 in Corneau, 2000) obvykle ženy, které byly kdysi závislé na tyranském otci, a tudíž je jistá pravděpodobnost, že se z nich stanou stejně despotické autority, které budou ostatním dělat to, co dělal otec jim. Tyto ženy přejímají mužské prvky chování a zvyků a ztrácejí tak vlastní ženství. Na rozdíl od *věčných děvčátek*, jejichž problémem je pasivita a dělá jim velké potíže jednat ve vlastním zájmu, je problémem *amazonek* naopak hyperaktivita. Povinností se nevyhýbají a naopak dodržují své zásady a pravidla. Také místo toho, aby záměrně vyhledávaly pozornost mužů, tak jak to dělá jejich protiklad, okouzlováním mužům či mnohdy i muži samotnými pohrdají.

Stejně jako předchozí *věčná děvčátka*, ovlivněné negativním chováním svého otce, mají i **amazonky** řadu dalších typů. Jeden z nich nazývá Shiersová-Leonardová (1990 in

Corneau, 2000) jako *superstar*. Je to typ ženy, která se snaží za každou cenu uspět, a to pokud možno ve všem co dělá. V práci patří mezi největší dřiče, v domácnosti se snaží být ideální hospodyní a vychovatelkou svých dětí, v posteli pak usiluje o pozici nejlepší milenky. Všechno tohle dělá ve snaze uspět tam, kde její otec selhal. Tomuto nasazení však bohužel mnohdy velmi rychle podléhá. Pod tíhou zodpovědnosti, kterou si na sebe vzala, ztrácí veškerý kontakt se svými emocemi. Po nějaké době se stane, že už jí její pracovní a jiné úspěchy přestanou stačit. V důsledku toho se z ní pak stane cynická, chladná žena, trpící čím dál častějšími projevy deprese. Hlavním problémem *superstar* tedy je, že samu sebe stále upevňuje v postoji, že má význam jenom tehdy, když pracuje. K tomu aby se dočkala uznání jí nestačí pouze „být“. Příčinou jejího chování a prožívání je, že byla svým otcem vychovávána jako chlapec. Ten do ní promítal své vlastní nesplněné ambice. Místo toho aby respektoval a bral v potaz její sexuální rozdílnost, svým počínáním jí určil mužský způsob života.

Druhým typem *amazonek* je žena, rovněž dodržující povinnosti a zásady- charakterizuje ji pojem *poslušná dcera*. Tato žena byla svým otcem vychována ve velmi rigidním a autoritativním prostředí a ztotožnila se s ním. Přestala se chovat spontánně a osobitě (Shiersová- Leonardová, 1990). Corneau (2000) popisuje jeden případ ženy, odpovídající životu *poslušné dcery*. Měla autoritativního otce, který měl v rodině hlavní slovo, a všichni jej bezmezně ctili. Povýšila si ho na Boha. Když její matka zemřela, vzala si za své životní poslání, že o něj bude pečovat a zbaví jej jeho smutku. Ve svém nitru se za něj však prodala. Nedokázala v sobě najít vlastní autoritu, a proto si po dlouhou dobu zachovávala dětské rysy.

S obsáhlejší typologií žen, v jejichž životě byl otec nějakým způsobem nefunkční a svoji roli nezastával tak jak by měl, přichází také Šeremetěvová (2006). Zabývá se charakteristikou jednotlivých typů mladých žen, jejich vztahovým chováním a identitou, která je provází a ovlivňuje jejich život v mnoha směrech. Některé typy jsou podobné a mají hodně společného se zástupkyněmi dříve popsaných typů žen- *věčných děvčátek* a *amazonek*. Některé jsou ale zcela nové.

- **Dcera**

Šeremetěvová (2006) popisuje další typ dívek, takzvané *dcery*, které se v dětství nedočkaly od svého otce dostatečné pozornosti a lásky. V budoucnu pak tuto pozornost a lásku hledají hlavně v dospělém muži, svém partnerovi, ve kterém chtějí vidět svého otce.

Očekávají, že takový muž za ně bude řešit všechny problémy a starat se o jejich zabezpečení. Tyto ženy hrají po celý život roli holčičky. Používají ve své řeči řadu dětských slovních obrátů a chovají se dětinsky. Tyto ženy nejsou schopny žít samostatně a současně nemohou podnítit vývoj a realizaci muže-svého partnera. Je pochopitelné, že taková role ženě brání v sebeúctě a seberealizaci. Závislost, do které sama sebe dostala, jí přináší a staví do obtížné pozice- muž její rozhodnutí a názory často nebude brát vážně.

- **Mučednice**

Mučednice je role, kterou na sebe berou ženy, jejichž otec nepodporoval pozitivní sebehodnocení a nevěnoval jim dostatek pozornosti. Jeho zájmu se jim podařilo docílit snad jen během nemoci (Šeremetěvová, 2006). Tyto typy žen používají ve vztazích následující vzorce chování. Chtějí u svého okolí získat uznání své „svatosti“ jakožto určitou kompenzaci nedostatku ze vztahu s otcem. Proto se provdávají za muže, kteří je ponižují nebo trápí. Toto chování vůči sobě nejen tolerují, ale dojem a pozornost, který u svého okolí tímto jednáním dostávají, je i uspokojuje. Chtějí v ostatních vzbudit lítost a obdiv za to, co všechno musí vytrpět a přesto ve vztahu setrvávají.

- **Otrokyně lásky**

Otrokyně lásky je podle Šeremetěvové (2006) typem ženy, která byla vychovávána v absolutním respektu a poslušnosti vůči otci. Byl pro ni absolutní autoritou, které se nikdy nedokázala vzepřít. Není divu, že taková žena si do partnerského života odnáší absolutní oddanost svému muži, bezmezně jej respektuje a poslouchá. Tato charakteristika odpovídá zejména prvnímu typu *otrokyň lásky*, které jsou v takzvané pasivní pozici. Mají sklony plnit všechny rozmary a požadavky mužů, kteří je jednoduše využívají. Dalším problémem pasivních *otrokyň lásky* se může stát jejich bezbrannost při odmítání vyžadovaného sexu ze strany mužů. Byly totiž vychovány v naprosté pokoře vůči mužům a to vede k pocitu, že mu musejí vyhovět i v tomto případě.

Druhým typem *otrokyň lásky* jsou ženy v naopak aktivní pozici. Podle Šeremetěvové (2006) využívají své přitažlivosti a oplývají nadměrnou sexualitou. Tyto ženské zbraně využívají, aby si muže k sobě připoutaly. Poté, co se muž chytí do jejich pastí a ožení se s nimi, jejich sexuální aktivita a péče o vzhled začne značně polevovat nebo zcela mizí. Tyto ženy berou všechno do svých rukou a myslí si, že muži potřebují jen dávkovaný sex, třeba jen jako odměnu za výplatu nebo pomoc v domácnosti.

- **Generál**

Poslední typ typologie Šeremetěvové (2006) se nazývá *žena-generál*. Taková žena se bojí svobody a samostatného řešení, proto se stylizuje do podoby „nejvyšší moci“ v rodině. Všechny členy domácnosti vnímá jako řadové vojíny a vyžaduje po nich dokonalé plnění jejich příkazů. Svému manželovi pak podává sebe samu jako odměnu. Vždy ho nutí k tomu, aby v ní viděl tu nejmoudřejší a nejkrásnější. Třebaže ve skutečnosti taková být vůbec nemusí. *Žena-generál* si bere svého muže proto, aby jej mohla řídit prostřednictvím jeho komplexů. Pokud není tento komplex ještě úplně zformovaný, je připravena jej „dodělat“ a to až k takové dokonalosti, že si muž bude nakonec myslet, že život s takovou bytostí je pro něj darem.

Do této chvíle byla pozornost věnována souvislosti vztahu s otcem s budoucími partnerskými vztahy mladých žen. Je ale potřeba zdůraznit, že to není pouze otec, který své dceři poskytuje obraz a představu o tom, jak by měl partnerský vztah vypadat a především, jak by se měla chovat k muži a on k ní. Podle Šeremetěvové (2006) je to rovněž matka a vztah s ní, která svojí mateřskou rolí a chováním k otci poskytuje mladé ženě částečný identifikační obraz.

6.4. Slabý otec

Dalším typem otce, který je v životě své dcery fyzicky přítomen, ale neplní svoji roli tak jak by měl, je slabý otec. Wright (1998) označuje takové otce jako *fantomy*. Tito otcové tráví doma dostatek času, ale jejich styk s rodinou je velmi povrchní. Často si se svými dětmi povídají třeba o sportu nebo práci, ale na druhou stranu o sobě nikdy moc neprozradí. Tento *otec-fantom* je pro svoji dceru, která se marně snaží získat jeho pozornost, v mnoha směrech zklamáním. Stává se tak i špatným vzorem pro práci, protože svůj profesní postup klade ve svém žebříčku hodnot často před svoji rodinu. Dobrý příklad své dceři nedokáže poskytnout ani v lásce, protože je emocionálně uzavřený, od svých blízkých si drží odstup a je tajnůstkářský. Pro svou dceru je ale prvním mužským vzorem, takže v ní svým chováním vyvolává domněnku, že všichni muži si od ostatních udržují stejný odstup jako on.

Wright (1998) dále uvádí, jaké má soužití se slabým otcem do budoucna vliv na vztahové chování a výběr partnera dcery. Pokud žena vyrůstala se slabým otcem, může jí vyhovovat jiný slabý muž, kterého může „zachraňovat“. Když v dospělosti svého otce opustí, potřebuje dále naplňovat svou potřebu někoho ochránit. Přitahují ji muži, kteří ji

potřebují, a má pocit, že její životní povinností je podporovat slabé muže. Tato mladá žena neustále hledá nové věci, které by u těchto mužů mohla napravit, protože kdyby svůj cíl splnila, nevěděla by, jak si s tímto novým-silným mužem poradit. Když všechny partnerovy chyby napraví a on už její záchranu přestane potřebovat, začne se cítit ukřivděná, opuštěná a zklamaná. Hledání muže, kterého by mohla napravit, tak začíná znovu.

Jak již zmínil Wright (1998), snaží se dcera slabého otce vychovat ze svého vlastního otce nebo jiného muže, muže silného a opravdového. Mnohé z nich se tomuto úsilí věnují celá léta a muži, které si vybírají, jsou velice nevyzrálí. Některé z nich mají naopak to štěstí, že potkají silného muže, s nímž se mohou identifikovat. Takovýto muž pro ni bude znamenat zásadní obrat a může jí pomoci zaplnit prázdno, které v ní zanechal její otec.

6.5. Absence otce

V následující kapitole je pozornost věnována charakteristikám vztahového chování žen, které vyrůstaly zcela bez otce.

Corneau (2000) uvádí, že hlavním rysem těchto dívek je to, že si ve svých představách vytvářejí postavu ideálního muže-prince z pohádky, který bude mít stejné rysy jako jejich zidealizovaný otec. Tato představa ale bohužel promění jejich snahu o získání takového partnera v nereálný sen. Dívka postupně zjišťuje, že její vysněné postavě prince se žádný jiný muž nemůže vyrovnat. Zůstává tak zajatkyň svých romantických představ, které zřejmě nebudou nikdy naplněny. Podle Wrighta (1998) se ženy bez otce v důsledku uvědomění si nereálnosti své představy, důvěrnému vztahu s muži raději vyhýbají, protože se nechtějí rozdávat „druhořadým“ mužům.

Corneau (2000) dále zmiňuje, že hlavním důsledkem otcovy nepřítomnosti ve výchově, je především nedostatek sebelásky, který mladé ženě často brání navazovat a hlavně udržovat dlouhodobé partnerské vztahy. „Její matka ji ujišťovala v ženské identitě, ale otec, který by ocenil její sexuální odlišnost, chybí. Její ženská hodnota tak nebyla uznána a dokud ji nebude mít rád nějaký muž, nebudu mít ráda sama sebe“ (Corneau, 2000, s. 192). To vše s sebou přináší posedlost po životě ve dvou. Tato žena vyhledává za každou cenu mužský pohled a má dojem, že bez partnera nemůže žít. Věří v to, že pouze láska a pozornost jejího partnera ji poskytne pocit plnosti a štěstí.

S podobným konceptem přichází i Farell (1997 in Bakalář, 2002), podle kterého trpí dívka vychovaná bez otce především nenaplněnou touhou po akceptování muži. To

může vést k nápadnějšímu projevování sexuality navenek. Tyto dívky to ale nedělají pro vlastní uspokojení, ale ze strachu, že se muži znelíbí. Tím se tyto dívky bohužel často stávají snadným terčem mužů, kteří hodně slibují, ale málo dávají.

Podle Wrighta (1998) je však ve vztahovém chování žen vyrůstajícím bez otce velice důležité rozlišit, zda příčinou jejich opuštění bylo otcovo úmrtí, či „pouze“ jeho fyzická nepřítomnost například po rozvodu s matkou. V důsledku opuštění od svého otce, mohou v sobě ženy nosit nevyřešený hněv z toho, že je jejich otec opustil a to trvale poznamenává vztahy s jinými muži. Stává se také to, že mladá žena z rozvedené rodiny často rozvodem ospravedlňuje svou současnou nedůvěru vůči mužům. Na druhou stranu jejím přáním je mít vedle sebe muže, kterému by mohla důvěřovat. Chce být milována a chce se ke svému muži chovat mile, ale hněv, nedůvěra a strach s blízkého vztahu s muži, ji brání být s některým z nich šťastná. „Říká si, že když má vážné nedostatky její otec, musí je mít i všichni ostatní muži. Tyto ženy vnímají svého otce a podle jeho vzoru i všechny muže jak nositele spíše negativních vlastností“ (Wright, 1998, s. 63).

6.6. Závislý otec

Corneau (2000) si klade v této souvislosti otázku, jaká má být správná vzdálenost mezi otcem a dcerou. Zmiňuje životní situaci jedné ze svých klientek, kdy se otec stává emočně závislým a citově „parazituje“ na životě své dcery. Otec této klientky byl alkoholik a o svoje děti se nestaral. Až v její dospělosti si uvědomil, že má dceru a provinile s ní opět navázal kontakt. Došlo však k nečekanému převrácení rolí. Otec se na ní stal závislým a vyžadoval po ní, aby se mu věnovala a starala se o něj. Ona byla ze začátku velice šťastná, že s ním po tak dlouhé době mohla trávit čas, ale brzy sama sebe nevědomě postavila spíše do role jeho matky a pečovatelky. Vzpírala se mu a snažila se z této role vymanit. Na to ale její otec reagoval vydíráním a výčitkami.

Podle Corneau (2000) tato žena prožívala situaci, která je typická pro všechny děti, které byly postaveny do rodičovské role. Nepodařilo se jí odpoutat od svého otce, protože jí pronásledovaly pocity viny. Překvapením v tomto případě není ani fakt, že takové ženy si často vybírají partnery, kteří jsou závislí a podobají se jejich otcům. I když jsou pak ve svých vztazích nespokojené a chtěly by se s partnerem rozejít, nejsou ho schopny opustit právě proto, že jim tento vztah vlastně pomáhá řešit problém, který vznikl v soužití s otcem.

6.7. Vztah plný obdivu

Do této chvíle byly uváděny pouze příklady otců, kteří svoji roli vůči dcerám neplnili nejlépe, což se později odrazilo v jejich chování jak v partnerských vztazích, tak i k mužům všeobecně.

Jellouschek (2009) ale popisuje i případ vztahu otce s a dcery, který byl plný oboustranného obdivu a lásky, přesto nepřinesl do vztahového chování dcery příliš pozitivních faktorů. Charakterizuje jej jako vztah založený na absolutním obdivu a zbožňování, kdy otec věnoval své dceři maximum pozornosti, chlubil se s ní a byla jeho velkou láskou. Takto také postupně docházelo k velmi výraznému a pozitivnímu posilování jejího sebehodnocení, na druhou stranu však v dětství mohla uplatňovat pouze svoji dětskou, milou a něžnou stránku osobnosti. Díky absolutnímu přijetí a lásce svého otce se také v rodině dostala do pozice po boku otce, která však mělo náležet matce. Tím si znemožnila svůj přístup k ní a jejich vztah tím hodně utrpěl.

Z takovéto dcery vyroste podle Jellouschka (2009) žena-dítě, která je směsí svobodného dítěte a přitažlivé ženy, která umí své ženské zbraně skvěle používat. Je milá, živá, oddaná, opovážlivá a soustředěná vlastní krásu. Je to dokonalý prototyp milenky, která s touto rolí později sehrává zejména v manželských trojúhelnících. Obvykle ji přitahují starší, vyspělí a zajištění muži, kteří je pro jejich ženskost a přitažlivost velice obdivují. Paralela těchto mužů-jejich partnerů s otcem je tedy zřejmá. Vlastně ve svém partnerovi hledají svého „božského otce“, kterému by mohly být oddané stejně jako on jim.

Jak již bylo zmíněno výše, tyto ženy se stávají často milenkami ženatých mužů, ve kterých podle Jellouschka (2009) vlastně opakují i stejnou rodinnou konstelaci, kdy se ocitají v pozici, která by měla správně náležet matce, nyní manželce onoho partnera.

7. DOSAVADNÍ VÝZKUMY DANÉ PROBLEMATIKY

Oblast vztahů otce a dcer z hlediska jejich potencionální souvislosti se vztahem k aktuálnímu partnerovi je z teoretického hlediska již poměrně dobře uchopenou tematikou. Ve výzkumné oblasti však tato problematika doposud nezískala velkou pozornost. Přesto proběhla již řada studií, které se jí z různých pohledů zabývají. Podobně je na tom také oblast výzkumu sebehodnocení mladých žen a její souvislosti s kvalitou vztahu s otcem. Následující studie přinášejí do této výzkumné oblasti nové poznatky.

Jednou z nich je korelační studie, kterou provedli Scheffler a Naus (1999). Jejím cílem bylo zjistit souvislost mezi otcovým kladným či záporným přijetím dcery a hodnotou jejího sebehodnocení, strachem z intimity, a pocitem přijetí své sexuality a ženství. Pro náš výzkum jsou podstatné zejména výsledky souvislosti otcova přijetí/nepřijetí s úrovní sebehodnocení dcery. Po statistickém zpracování 57 vyplněných dotazníků, dospěli autoři studie k závěru, že mezi těmito dvěma oblastmi existuje statisticky významná souvislost ($r=0,31$, $p=0,023$). Ta se dále potvrdila nejen v případě souvislosti se strachem z intimity, kde byla potvrzena negativní korelace, ale i v oblasti přijetí své sexuality a ženství.

Další studií, zabývající se podobnou problematikou, je i výzkum Katzové a Kloetové (2010), které se věnovaly souvislosti otcova pozitivního či negativního emocionálního přijetí dcer v době adolescence a jejich sexuálně odmítavého chování. Autorky předpokládaly, že existuje statisticky významná souvislost mezi otcovým kladným emocionálním přijetím dcery a její schopností odmítnout nechtěný sex. Výzkumný soubor tvořilo 144 mladých žen (průměrný věk 19,3 let), které v rámci studie vyplnily dotazníky týkající se jejich vztahu s otcem (*Father-daughter relationship inventory*), sebehodnocení (*Rosenbergova škála sebehodnocení*) a oblasti sexuální asertivity (*Sexual assertiveness scale*). Ve výsledcích této studie se opět potvrdila hypotéza o pozitivní korelaci otcova kladného emocionálního přijetí s dceřiným sebehodnocením. Potvrdila se také pozitivní korelace mezi emocionálním přijetím otce a schopností asertivně odmítnout nechtěné sexuální praktiky ve vztahu s jinými muži.

Rovněž Eastová, Jacksonová a O'Brienová (2007) provedly kvalitativní studii zabývající se zkušenostmi, pocity a přáními mladých žen, které kvůli rozvodu svých rodičů vyrůstaly bez přítomnosti otce. Do výzkumu bylo zařazeno 9 žen mezi 22-46 lety a s každou z nich byl provedeno polostrukturované interview. Z odpovědí respondentek pak vy-

plynuly 4 hlavní společné témata týkající se dopadů otcovy absence. Byly jimi zejména touha po navázání kontaktu se svým otcem, potřeba jeho podpory, a ztráta respektu k jejich otci, které pociťují dodnes. V této studii však chybí informace o tom, v jaké věku žen došlo k rozvodu jejich rodičů či zda a jak často se s otcem i po rozvodu rodičů stýkaly. Tato fakta mohla dle mého názoru významně ovlivnit výsledky studie.

Pro tento výzkum podstatné zjištění přinesla rovněž studie Šíповé (1982 in Kratochvíl, 2009), která zkoumala svoji vlastní hypotézu o determinaci partnerského vztahu odvozeného z primární rodiny, o tzv. *duplikačním teorému rodičovském*. Podle této teorie se člověk učí ženské a mužské roli ve značné míře od svých rodičů a má také tendenci model rodiny rodičů opakovat ve svém vlastním vztahu. Autorka výzkumu ale pojala ověření této teorie opačně. Předpokládala totiž, že muži i ženy si osvojují svoji mužskou a ženskou roli především od rodiče stejného pohlaví a mají tendence opakovat stejné vzorce chování jako oni. Na výzkumném souboru 239 manželství ověřila tuto hypotézu a skutečně potvrdila, že statisticky významný počet respondentů charakterizuje svého otce jako dominantního, autoritativního majícího dobré postavení v rodině a matku jako méně dominantní, laskavou, která má přiměřenou sebedůvěru. Přitom se muž identifikuje se svým otcem a žena se svojí matkou a hodnotí sami sebe jako mající stejné charakterové rysy jako jejich rodiče.

Pro výzkum dané problematiky jsou velice užitečné také poznatky studie, kterou provedli Dalton, Frick-Horburyová a Kitzmannová (2006). Ve svém výzkumu, který realizovali na výzkumném vzorku 75 respondentů, z čehož 65 % tvořily dívky ve věku 18-27 let, zkoumali souvislost kvality vztahu s otcem a matkou s kvalitou současného vztahu s partnerem/kou. Každý z respondentů byl ve vztahu se současným partnerem v průměrné délce 15 měsíců. Respondenti retrospektivně hodnotili prostřednictvím dotazníku rodičovského výchovného stylu kvalitu vztahu s otcem a matkou, jehož výsledky později srovnávali s hodnotami dotazníku vazby a objektivních vztahů k současnému partnerovi/ce. Po provedení všech potřebných korelací autoři potvrdili, že kvalita vztahu s otcem i matkou je statisticky významným prediktorem kvality vztahu s romantickými partnery. U dívek se tato souvislost projevila zvlášť významně. Autoři potvrdili také statisticky méně významnou souvislost vztahové dyády mezi matkou a synem.

V neposlední řadě také Doyle, Lawford a Markiewicz (2009) přinesli řadu nových poznatků do této oblasti. V rámci své studie zjišťovali souvislost vztahové vazby k otci, matce, nejlepšímu příteli/kyni a současnému partnerovi/ce u výzkumného souboru 374

adolescentů (z toho 62% tvořily ženy). Respondenti vyplňovali postupně dotazníky vztahové vazby (*Relationship questionnaire*) pro každou z výše zmíněných blízkých osob potom autoři provedli korelaci výsledků těchto dotazníků. Pro náš výzkum je přitom podstatný hlavně výsledek korelace dotazníků pro otce a současného partnera. V této oblasti autoři potvrdili vlastní hypotézu o souvislosti vztahové vazby k otci a současnému partnerovi ($r=0,20$, $p=0,01$). Tato hypotéza se ale potvrdila i v případě matky a nejlepšího přítele, přítelkyně, nedá se tedy určit míra, do které spolu souvisí pouze vztah otce a partnera/ky. Ve výzkumu bohužel chybí také interpretace rozdílu výsledků u mladých mužů a žen, nedá se tedy určit, do jaké míry jsou signifikantní výsledky v oblasti naší výzkumné vztahové dyády.

Uvedené výzkumy, společně s jejich poznatky, jsou stěžejními pro výzkumnou část diplomové práce.

II. VÝZKUMNÁ ČÁST

1. CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu je získat poznatky v oblasti vztahů mladých žen s otcem a současným partnerem. Jde nám především o to zjistit, zda existuje statisticky významná souvislost mezi těmito dvěma vztahy, a jestliže ano, pak v jaké vztahové dimenzi se projevuje. Středem našeho zájmu budou hlavně tři dimenze těchto dvou vztahů, a to dimenze důvěry, komunikace a odcizení vůči otci i partnerovi z pohledu respondentek.

Dalším cílem výzkumu je zjistit, zda existuje statisticky významná souvislost mezi úrovní sebehodnocení mladých žen a jejich vztahem k otci. Chtěli bychom zjistit, jaká z výše zmíněných dimenzí tohoto vztahu má nejvyšší statistickou souvislost se současnou úrovní sebehodnocení respondentek.

K výzkumu dané problematiky byl pro účely výzkumu použit kvantitativní design. Cílem výzkumu bude zejména ověřit platnost zvolených hypotéz a pokusit se o nalezení nových poznatků z námi získaných dat.

1.1. Výzkumné otázky

Z výše popsaných cílů výzkumu tedy vyplývají dvě hlavní výzkumné otázky.

1) Existuje statisticky významná souvislost mezi vztahem mladých žen k otci a současnému partnerovi?

V rámci výzkumu této problematiky budeme zkoumat souvislosti mezi konkrétními dimenzemi těchto dvou vztahů. Mezi tyto dimenze patří míra *komunikace*, bazální *důvěry* a *odcizení* ve vztahu k otci i současnému partnerovi. Budeme zkoumat odlišnosti i podobnosti těchto dvou vztahových dyád.

2) Existuje statisticky významná souvislost mezi aktuální úrovní sebehodnocení mladých žen a jejich vztahem k otci?

Při hledání odpovědi na tuto otázku budeme ověřovat, zda existuje souvislost mezi úrovní sebehodnocení mladých žen se výše zmíněnými třemi dimenzemi vztahu s otcem-důvěry, komunikace a odcizení.

1.2. Výzkumné hypotézy

Na základě námi zvolených výzkumných otázek a cílů byly zformulovány následující výzkumné hypotézy.

H1: Vyšší míra důvěry mladých žen k otci koreluje s vyšší mírou důvěry k partnerovi.

Tato hypotéza navazuje na studii Daltona, Frick-Horburyové a Kitzmannové (2006), kteří potvrdili statisticky významnou souvislost mezi výchovným stylem obou rodičů a kvalitou současného vztahu s partnerem. Autoři potvrdili statisticky významnou souvislost tohoto vztahu zejména v dyádě otec-dcera. Rovněž Corneau (2000) přichází se skutečností, že každý z rodičů má vliv na trauma, které si odnášíme do budoucích vztahů. Trauma, které si odnáší dívka ze vztahu s otcem, je pak traumatem citovým a má tendence si osvojené postoje ve vztahu k otci opakovat i ve vztahu s partnerem.

Také výzkumná studie Doyle, Lawforda a Markiewiczové (2009) potvrzuje souvislost vztahové vazby k otci a současnému partnerovi. Autoři studie potvrdili hypotézu, že čím větší je kvalita citové vazby k rodiči opačného pohlaví, tím kvalitnější je tato vazba i k současnému partnerovi/ce. Důvěra je v našem případě jednou z dimenzí této vazby (Armsden, Greenberg, 1987).

H2: Vyšší míra komunikace mladých žen s otcem koreluje s vyšší mírou komunikace s partnerem.

Komunikace představuje podstatnou složku partnerského či jakéhokoliv vztahového soužití (Kratochvíl, 2009). V teoretické koncepci dotazníku Armsdena a Greenberga (1987) je komunikace jednou ze tří dimenzí citové vazby. Předpokládáme-li souvislost dimenzí důvěry a odcizení u otce s těmi u partnera, pokusíme se ověřit tuto hypotézu i v případě dimenze komunikace.

H3: Nižší míra odcizení mladých žen vůči otci koreluje s nižší mírou odcizení vůči partnerovi.

Základem pro vytvoření této hypotézy je především kvalitativní studie Eastové, Jacksonové a O'Brienové (2007), které provedly kvalitativní studii zabývající se zkušenostmi, pocity a přáními mladých žen, které kvůli rozvodu svých rodičů vyrůstaly bez přítomnosti otce. Z odpovědí respondentek pak vyplynuly 4 hlavní společná témata týkající se dopadů otcovi absence. Byly jimi zejména touha po navázání kontaktu se svým otcem, potřeba jeho podpory a ztráta respektu k jejich otci, které pociťují dodnes. Všechna tato témata odpovídají pocitu odcizení od otce, dá se tedy předpokládat, že naopak dívky, které tento subjektivní pocit odcizení vůči otci ve vyšší míře nepociťovaly, ho nebudou vnímat ani ve vztahu se současným partnerem.

Tato hypotéza odpovídá také teoretickým poznatkům Wrighta (1998), který udává konkrétní případ výchovné situace, kdy otec své dceři nevěnuje dostatek pozornosti, netráví s ní mnoho času a je vůči ní emocionálně uzavřený. V dceři, jakožto první mužský vzor, svým chováním vyvolává domněnku, že všichni muži si od ostatních udržují stejný odstup jako on. Dá se tedy předpokládat, že emocionální odstup pociťuje i ve vztahu se současným partnerem.

H4: Vyšší míra důvěry mladých žen k otci koreluje s aktuální úrovní jejich sebehodnocení.

Tato hypotéza je dána především v návaznosti na výzkum, který provedli Scheffer a Naus (1999). Jejich cílem bylo mimo jiné zjistit, zda existuje souvislost mezi otcovým přijetím či nepřijetím své dcery a jejím sebehodnocením. Autoři studie potvrdili, že mezi těmito dvěma oblastmi existuje statisticky významná souvislost. Rovněž z výzkumné studie Forsmana (1989) vyplynulo, že dívky dávají ve vztahu k míře svého současného sebehodnocení daleko větší váhu bezpodmínečné pozornosti svého otce než pozornosti matky.

Daná hypotéza odpovídá také poznatkům Wrighta (1998), který stejně jako Poněšický (2004) připisuje v otázce budování pozitivního sebehodnocení velký význam zejména otcově pochvale, projevením radosti a potěšení z její přítomnosti. Pomáhá jí tak, aby mohla přijmout samu sebe a vytvořit si tak pocit vlastní hodnoty.

H5: Vyšší míra komunikace mladých žen s otcem koreluje s aktuální úrovní jejich sebehodnocení.

Kvalita komunikace, jakožto další složka citové vazby souvisí s kvalitou vztahu k otci (Armsden, Greenberg, 1987). Jestliže předpokládáme, že ostatní dimenze vztahu s otcem - důvěra a odcizení, souvisí se sebehodnocením mladých žen, je logické ověřit platnost této hypotézy i v případě dimenze komunikace.

H6: Nižší míra odcizení mladých žen vůči otci negativně koreluje s aktuální úrovní jejich sebehodnocení.

Daná hypotéza předpokládá negativní korelaci mezi škálou odcizení u otce a sebehodnocením mladých žen. Při formulování této hypotézy vycházíme opět především z výzkumu Scheffera a Nause (1999) nebo Forsmanna (1989), kteří potvrdili souvislost sebehodnocení mladých žen s kladným přijetím a pozorností od otce.

Dle Markuse a Wurfa (1987 in Blatný a Osecká, 1994) je sebehodnocení považováno za produkt sociálního učení a vzniká v procesu interakce osoba- okolní svět a osoby v něm. Dá se tedy předpokládat, že jednou z důležitých postav je pro mladou ženu právě otec. Pokud jí nevěnuje dostatek pozornosti a kladného přijetí, může dojít v rámci této vztahové dyády k odcizení. Určitá míra odcizení k otcovské figuře může mít tedy souvislost s úrovní sebehodnocení mladých žen, kterou tato hypotéza předpokládá.

2. VÝZKUMNÝ SOUBOR

Výzkumný soubor tvořilo 73 mladých žen, které byly do výzkumu vybrány podle dvou základních kritérií. Prvním z nich byl *věk 18-26 let*, který byl pro účely výzkumu zvolen záměrně. Z hlediska partnerských vztahů se již v tomto věku objevují tendence mladých žen navazovat spíše dlouhodobé partnerské vztahy s větší časovou stabilitou. Dalším důvodem je, že z hlediska výzkumu charakteru vztahu k otci a jeho následné souvislosti se vztahem k partnerovi, je vhodné věnovat se jí v období, kdy mladá žena kontakt s otcem ještě poměrně pravidelně udržuje a je tedy schopná jej aktuálně reflektovat.

Druhým kritériem pro výběr respondentek byla *délka trvání jejího současného vztahu* s partnerem. Ta byla pro účely výzkumu stanovena minimálně na *šest měsíců*. Hlavním důvodem pro zvolení tohoto kritéria byl fakt, že po uplynutí půl roku už doznívá období zamilovanosti a partnerský vztah se více ustálí, partneri se vzájemně většinou již dobře znají a mladá žena tak dokáže posoudit charakter svého vztahu s partnerem.

2.1. Sběr dat

Vzhledem k oběma kritériím byla pro účel výběru respondentek použita kombinace metod samovýběru a lavinového výběru (Ferjenčík, 2000). Respondentky byly oslovovány prostřednictvím sociálních sítí a po jejich oslovení a souhlasu s nimi bylo dohodnuto buďto osobní setkání za účelem vyplnění dotazníku, nebo jim byl zaslán email s dotazníkem. Oba tyto způsoby jsou z hlediska počtu výzkumného souboru ve stejném zastoupení. Z celkového počtu nasbíraných dotazníků musel být vyřazen pouze jeden z nich a to z důvodu, že respondentčin otec zemřel, když jí bylo 13 let a od té doby se v jejím životě neobjevila žádná osoba, která by otcovskou figuru zastoupila.

3. POUŽITÉ METODY

V rámci výzkumu dané problematiky byly použity dva dotazníky. Prvním z nich je dotazník IPPA (*Inventory of parental and peer attachment*) a druhým pak Rosenbergova škála sebehodnocení. Použité verze obou dotazníků jsou uvedeny v příloze.

3.1. DOTAZNÍK IPPA

Pro zjištění souvislosti vztahu s otcem a současným partnerem byl pro účely výzkumu použit dotazník IPPA (*Inventory of Parent and Peer Attachment*; Armsden Greenberg, 1987), který v původní verzi obsahuje 28 položek a je určen pro zjištění citové vazby s rodiči a vrstevníky u adolescentů a kvality těchto vztahů.

Širůček a Lacinová (2008) upravili tuto metodu na 25 položek, které se dále dělí do tří dimenzí. Těmito dimenzemi jsou oblasti vztahu s uvedenými osobami, tedy dimenze *důvěry, komunikace a odcizení*. Dle autorů tyto tři dimenze vysoce korelují jak vzájemně, tak především s pocitem bezpečí či ohrožení ve vztahu s těmito dvěma osobami. Při vyplňování dotazníku tak respondent vyjadřuje pomocí slovního vyjádření *nikdy nebo téměř nikdy, zřídka, někdy, často a vždy nebo téměř vždy* míru, do jaké pro něj platí předložená tvrzení. Jednotlivým tvrzením je podle vzrůstající intenzity přiřazena číselná hodnota 1 až 5.

V rámci tohoto výzkumu byl dotazník použitý ve dvou verzích přizpůsobených jeho potřebám- tedy verzí pro srovnání charakteru vztahu s otcem a současným partnerem z pohledu respondentek.

3.1.1. Reliabilita a validita IPPA

Dle autorů dotazníku Armsdena a Greenberga (1987) dosahuje dotazník IPPA vysokou míru reliability a validity. Širůček s Lacinovou (2008 in Kotková 2009), kteří se zasloužili o její překlad, teoretický základ i statistické zpracování v českém prostředí v rámci dlouhodobé studie ELSPAC¹, však považují její psychometrické charakteristiky pouze za uspokojivé. Její dosavadní nevýhodou je zejména fakt, že nedokáže dostatečně změřit inter-individuální rozdíly v rámci třech oddělených dimenzí a dělí tak respondenty pouze na dvě základní skupiny- s jistou či naopak nejistou vazbou. Individuální rozdíly tedy nemusí být pomocí metody IPPA dostatečně zmapovány.

1 European longitudinal study of pregnancy and childhood

3.2. ROSENBERGOVA ŠKÁLA SEBEHODNOCENÍ

Pro zjištění aktuální úrovně sebehodnocení a její souvislosti s jednotlivými dimenzemi vztahu k otci byla pro účely tohoto výzkumu použita Rosenbergova škála sebehodnocení (1965). Tato škála je jednodimenzionální a měří celkovou úroveň globálního vztahu k sobě. O její analýzu a využití v českém prostředí se zasloužili zejména Blatný a Osecká (1994, 1998).

Rosenbergova škála sebehodnocení obsahuje deset položek, přičemž v originále jich bylo sedm formulováno kladně a tři zbývající záporně. V české verzi této škály je jedna z kladných položek (č.1) formulována s opačnou valencí. Jednotlivé položky jsou respondenty hodnoceny z hlediska míry souhlasu či nesouhlasu s jednotlivými tvrzeními, *zcela nesouhlasím, spíše nesouhlasím, spíše souhlasím, zcela souhlasím*.

4. ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT

Vzhledem k tomu, že pro výzkum dané problematiky byl zvolen kvantitativní design, bylo pro zpracování výsledků nutné provést statistickou analýzu (Reiterová, 2008). K analýze dat jsme použili statistický program SPSS 20. Po rekódování potřebných položek v obou dotaznících jsme pro ověření vnitřní konzistence všech výzkumných škál využili koeficientu Cronbachova alfa. Pro detailnější popis zkoumaného souboru jsme následně použili deskriptivní statistiku.

S ohledem na spíše průměrný počet respondentek bylo dalším krokem statistického zpracování dat ověření normality rozložení výzkumného souboru pomocí Kolmogorova-Smirnova testu. Toto ověření ukázalo, že normalita rozložených dat se pohybuje těsně na hranici pro použití parametrických metod.

Na základě výsledků vyplývajících z tohoto ověření normality dat, jsme tedy pro další statistické zpracování využili raději neparametrické metody. Pro výpočet korelací odpovídajících záměru námi daných výzkumných hypotéz jsme zvolili Spearmanův korelační koeficient. Pomocí něj jsme potvrdili či vyvrátili jejich platnost.

5. VÝSLEDKY

Po provedení kompletní statistické analýzy dat jsme došli k následujícím výsledkům.

5.1. Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvořilo 73 mladých žen ve věku 18-26 let, jejichž průměrný věk byl 23,6 let. Nejmladší z respondentek bylo 20 let, nejstarší pak 26 let. Každá z nich byla v partnerském vztahu a to v rozmezí 0,5-10 let. Průměrná délka současného vztahu všech účastnic výzkumu dosahovala hodnoty 3,9 let. Následující tabulka č. 1 ukazuje tyto základní charakteristiky výzkumného souboru

Tab.1 Výzkumný soubor

Počet respondentek	73
Průměrný věk respondentek	23,6
Průměrná délka vztahu s partnerem	3,9

Následující tabulka č. 2 ukazuje početní a procentuální zastoupení respondentek z hlediska způsobu *aktuálního soužití*. V současné době bydlí 24 z nich (32,9%) s oběma rodiči. Pouze s matkou žije 5 účastnic výzkumu (6,9%). Pouze s matkou a nevlastním otcem pak 3 respondentky (4,1%). Dalším způsobem aktuálního soužití je bydlení se spolubydlícími, které je aktuální pro 6 účastnic výzkumu (8,2%). Sama žije pouze 1 respondentka (1,4%). S partnerem žije v současné době 34 z nich, což tvoří 46,6% výzkumného souboru.

Tab.2 Výzkumný soubor – aktuální soužití

	Počet respondentek	Procent %
S rodiči	24	32,9
Pouze s matkou	5	6,9
S matkou a nevlastním otcem	3	4,1
Se spolubydlícími	6	8,2
Žijící sama	1	1,4
Žijící s partnerem	34	46,6

Další výzkumnou oblastí, která přispěla k detailnějšímu popisu souboru je informace o *složení rodiny*, ve kterém mladé ženy vyrůstaly. Tabulka č.3 popisuje podrobnější

informace o tomto složení a ukazuje, že naprostá většina mladých žen- 54 respondentek (74%) vyrůstala s oběma rodiči. Zbylé účastnice výzkumu vyrůstaly v rozvedené rodině. Rodiče 13 respondentek (8,2%) se rozvedli před 15. rokem jejich života, rodiče 2 z nich pak před 10. rokem jejich života (2,7%) či před 5. rokem života, což odpovídá 4 respondentkám.

Tab.3Výzkumný soubor-složení rodiny

	Počet respondentek	Procent %
S oběma rodiči	54	74
S matkou- rozvod rodičů před 5.rokem	4	5,5
S matkou- rozvod rodičů před 10.rokem	2	2,7
S matkou- rozvod rodičů před 15.rokem	13	8,2
S otcem	0	0
Jiná možnost	0	0

Následující tabulka č.4 podává základní informace o *věku a nejvyšším dosaženém vzdělání otce* respondentek. Průměrný věk otců respondentek dosahoval hodnoty 51,5 let. Nejstaršímu otci bylo 68 let a nejmladšímu pak 44 let. Z celkového počtu měl pouze 1 otec základní vzdělání (1,4%). Středního vzdělání bez maturity dosáhli 4 otcové (5,5%). Střední vzdělání s výučním listem mělo 17 z nich (23,3%). Podobných hodnot dosaženého vzdělání dosahovali otcové se středním vzděláním s maturitou, kterých bylo 23 (31,5%). Vyšší odborné vzdělání neměl žádný respondentčin otec. Vysokoškolského vzdělání pak dosáhlo 28 otců (36,4%).

Tab.4 Nejvyšší dosažené vzdělání otce

	Počet	Procent %
Základní	1	1,4
Střední bez maturity	4	5,5
Střední s výučním listem	17	23,3
Střední s maturitou	23	31,5
Vyšší odborné	0	0
Vysokoškolské	28	36,4

Poslední tabulka č.5 ukazuje základní *charakteristiky partnerů* respondentek. Průměrný věk partnerů byl 27, 4 let, přičemž nejmladšímu z nich bylo 19 let a nejstaršímu pak 45 let. Základního vzdělání dosáhli 2 partneři respondentek (2,7%). Středního vzdělání s

výučním listem dosáhlo 14 partnerů (19,2%) a středního vzdělání s maturitou pak 27 z nich (36,9%). Pouze 1 partner měl vyšší odborné vzdělání (1,37%), vysokoškolské pak 29 z nich (39,7%).

Tab.5 Nejvyšší dosažené vzdělání partnera

	Počet	Procent %
Základní	2	2,7
Střední bez maturity	0	0
Střední s výučním listem	14	19,2
Střední s maturitou	27	36,9
Vyšší odborné	1	1,37
Vysokoškolské	29	39,7

5.2. Ověření vnitřní konzistence škál

Pro ověření vnitřní konzistence všech výzkumných škál byla pomocí koeficientu Cronbachova alfa provedena analýza reliability. Její výsledky jsou uvedeny v tabulce č.7

Tab.7 Reliabilita škál

Zkoumané oblasti	Cronbachova alfa
Sebehodnocení	0,675
IPPA- Důvěra otec	0,909
IPPA- Důvěra partner	0,806
IPPA – Komunikace otec	0,900
IPPA – Komunikace partner	0,811
IPPA- Odcizení otec	0,736
IPPA- Odcizení partner	0,772

Z výsledků je patrné, že reliabilita daných škál dosahuje ve všech oblastech velmi vysokých hodnot, pouze s výjimkou škály sebehodnocení, která dosáhla pouze mírně nadprůměrné hodnoty ($\alpha=0,675$). Detailnější výsledky ověření reliability této škály nám ukazují zajímavou skutečnost, že pokud bychom z této škály vyřadili položku č. 4, zvýšili bychom její reliabilitu na $\alpha=0,813$.

Naopak nejvyšší hodnotu reliability dosáhla škála důvěry k otci u dotazníku IPPA ($\alpha=0,909$), která je sycena 8 položkami. Podobně vysoké hodnoty dosáhla také škála komunikace s otcem ($\alpha=0,900$). Tato škála se rovněž skládá z 8 položek. Oblasti odcizení u otce a partnera u dotazníku IPPA byly syceny 9 položkami a dosahují podobných hodnot reliability ($\alpha=0,736$) a ($\alpha=0,772$).

Na základě výše uvedených výsledků námi ověřovaných a zkoumaných oblastí můžeme konstatovat, že oba nástroje měření jsou spolehlivé jak pro měření oblastí sebehodnocení, tak i citové vazby k otci a partnerovi.

5.3. Deskriptivní statistika výzkumných dat

Pro detailnější zpracování a získání bližších informací o charakteru výzkumných dat jsme použili deskriptivní statistiku. Z následující tabulky č. 6 je patrné, že respondentky označují komunikaci s otcem jako průměrně nižší (22,67) na rozdíl od škály komunikace s partnerem, která dosahovala vyšší průměrné hodnoty (34,05). Z hlediska odcizení od otce a od partnera označovaly respondentky nižší průměrné hodnoty u vztahu s partnerem (17,7) na rozdíl od odcizení od otce, které dosahovala vyšších průměrných hodnot (22,67). Škála důvěry k otci i k partnerovi byla u obou hodnocena vyššími průměrnými hodnotami. V případě otce pak (31,10), u partnera (35,38). Další informace, společně s hodnotovými rozdíly mezi jednotlivými škálami, jsou uvedeny v následující tabulce.

Tab.6 Deskriptivní statistika-výsledky

	N	Minimum	Maximum	Medián	Průměr	SD
Sebehodnocení	73	19	40	31	30,81	4,96
Důvěra otec	73	8	39	34	31,10	7,26
Důvěra partner	73	16	40	36	35,38	4,80
Komunikace otec	73	8	38	23	22,67	7,48
Komunikace partner	73	20	40	34	34,05	4,39
Odcizení otec	73	12	45	23	24,19	6,88
Odcizení partner	73	9	32	17	17,70	5,37

5.4. Normalita rozložení výzkumných dat

Pro ověření normality rozložení výzkumných dat jsme použili Kolmogorov-Smirnovův test normality. Výsledky tohoto ověření se nacházejí v tabulce č. 7.

Tab.7 Ověření normality dat

Zkoumané oblasti	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistika	Df.	Sig.
Sebehodnocení	,096	73	,094
Důvěra otec	,193	73	,000
Důvěra partner	,168	73	,000
Komunikace otec	,088	73	,200
Komunikace partner	,133	73	,003
Odcizení otec	,097	73	,085
Odcizení partner	,127	73	,005

Výsledky v tabulce č. 7 ukazují, že normalitu rozložení dat dosahuje pouze škála sebehodnocení ($p=0,094$), komunikace u otce ($p=0,200$) a odcizení o otce ($p=0,085$). Vzhledem k těmto zjištěním jsme pro další postup analýzy získaných dat zvolili neparametrické testy.

5.5. Korelační analýza výzkumných oblastí

Dalším bodem statistické analýzy dat bylo zjištění korelací mezi námi zvolenými výzkumnými oblastmi. Vzhledem k zjištění nenormality rozložení výzkumného souboru jsme pro korelační analýzu zvolili Spearmanův t-test. Následující tabulka č. 8 obsahuje výsledky provedených korelací společně s jejich výsledky podle námi určených hypotéz.

Tab.8 Výsledné korelace

		Sebehodnocení	Důvěra otec	Důvěra partner	Komunikace otec	Komunikace partner	Odcizení otec	Odcizení partner
Sebehodnocení	r		0,31	0,35	0,11	0,14	-0,25	-0,27
	p		0,01**	0,00	0,33	0,25	0,04*	0,02
Důvěra otec	r	0,31		0,33	0,73	0,13	-0,65	-0,08
	p	0,01**		0,00**	0,00	0,28	0,00	0,52
Důvěra partner	r	0,35	0,33		0,11	0,62	-0,18	-0,70
	p	0,00	0,00**		0,34	0,00	0,13	0,00
Komunikace otec	r	0,11	0,73	0,11		0,09	-0,57	-0,02
	p	0,33	0,00	0,34		0,46	0,00	0,85
Komunikace partner	r	0,14	0,13	0,62	0,09		0,01	-0,66
	p	0,25	0,28	0,00	0,46		0,95	0,00
Odcizení otec	r	-0,25	-0,65	-0,18	-0,57	0,01		0,05
	p	0,04*	0,00	0,13	0,00	0,95		0,70
Odcizení partner	r	-0,28	-0,08	-0,70	-0,02	-0,66	0,05	
	p	0,02	0,52	0,00	0,85	0,00	0,70	

* hladina významnosti < 0,05

** hladina významnosti < 0,01

5.6. Testování hypotéz

Z výsledků uvedených v tabulce č. 7 vyplývá, že v případě první hypotézy H1: Vyšší míra důvěry mladých žen k otci koreluje s vyšší mírou důvěry k partnerovi, hypotézu **přijímáme** ($r=0,33$, $p=0,00$). Druhá hypotéza H2: Vyšší míra komunikace mladých žen s otcem koreluje s vyšší mírou komunikace s partnerem, **se nepotvrdila** ($r=0,09$, $p=0,46$). Hypotéza H3: Nižší míra odcizení mladých žen vůči otci koreluje s nižší mírou odcizení vůči partnerovi, se rovněž **nepotvrdila** ($r=0,05$, $p=0,70$). Další výzkumná hypotéza H4: Vyšší míra důvěry mladých žen k otci koreluje s aktuální úrovní sebehodnocení,

je **přijata** ($r=0,31$, $p=0,01$). Pátá hypotéza H5: Vyšší míra komunikace mladých žen s otcem koreluje s aktuální úrovní sebehodnocení, **se nepotvrdila** ($r=0,11$, $p=0,33$). Poslední výzkumnou hypotézu H6: Nižší míra odcizení vůči otci negativně koreluje s aktuální úrovní sebehodnocení, **přijímáme** ($r=-0,25$, $p=0,04$).

6. DISKUZE

Z poznatků výzkumné části této diplomové práce vyplývá, že mezi vztahem k otci a současnému partnerovi existuje z pohledu mladých žen jistá souvislost. Ta byla výzkumně prokázána i v případě druhé, námi zvolené výzkumné oblasti. Tou je aktuální úroveň sebehodnocení mladých žen a její souvislosti se vztahem k otci.

V oblasti souvislosti vztahu mladých žen k otci a partnerovi byla na základě našeho výzkumu prokázána pouze souvislost míry důvěry vůči otci s mírou důvěry vůči partnerovi. V případě dalších zkoumaných dimenzí tohoto vztahu- komunikace a odcizení se tato souvislost nepotvrdila. Z dat, která poskytuje námi provedená deskriptivní statistika vyplývá, že respondentky označovaly míru komunikace s partnerem jako výrazně vyšší než komunikaci s otcem. Podobně tomu bylo i v případě odcizení, které u otce dosahovalo vyšších průměrných hodnot než u partnera. V případě všech těchto korelací jsme předpokládali souvislost a potvrzení určité podobnosti vztahu s otcem a partnerem, a to pak především v oblasti odcizení. Tuto hypotézu jsme vytvořili na základě výzkumu Doyle, Lawforda a Markiewiczové (2009), kteří potvrdili souvislost vztahové vazby k otci a partnerovi a na základě teoretických poznatků Corneau (2000), Horneyové (2004) a Kastové (2004), podle kterých si mladá žena odnáší do budoucích partnerských vztahů citové trauma a pokud od otce nedostávala emocionální přijetí a dostatek pozornosti, má sklony takovýto postoj očekávat i od vztahu s jinými muži- v našem případě tedy partnerském. Výsledky našeho výzkumu však ukázaly opak. Možným vysvětlením této skutečnosti by mohl být *kompenzační model* partnerského vztahu, kdy se mladá žena ve vztahu s partnerem snaží vědomě či nevědomě vyvarovat podobných vztahových vzorců či případně kompenzovat nedostatky v těchto vztahových oblastech s otcem. O této skutečnosti se v některých případech zmiňovaly i respondentky samy. V komentářích k dotazníku uváděly, že si partnera již v současné době vybírají cíleně- aby nebyl podobný jejich otci. Tuto podobnost totiž vnímaly i u bývalých partnerů a do dalších vztahů se jí chtějí vyvarovat. Dvě z respondentek také uvedly, že k partnerovi mají daleko tolerantnější postoj než ke svému otci a v dotazníku ho tak z hlediska daných dimenzí hodnotily lépe než svého otce.

V naší druhé výzkumné otázce souvislosti aktuální úrovně sebehodnocení a vztahu k otci jsme na základě našich hypotéz došli k následujícím výsledkům. Z třech zkoumaných dimenzí vztahu k otci souvisí s aktuální úrovní sebehodnocení mladých žen dimenze důvěry a odcizení. V případě vztahové dimenze komunikace s otcem se statisticky vý-

znamná souvislost nepotvrdila. Lze tedy konstatovat, že aktuální úroveň sebehodnocení mladých žen se vztahem k otci souvisí. Naše výsledky odpovídají poznatkům výzkumné studie Scheffera a Nause (1999), kteří potvrdili souvislost mezi otcovým emocionálním přijetím a aktuální úrovní sebehodnocení. I výzkumná studie Forsmanna (1989) potvrdila souvislost otcovy pozornosti s úrovní sebehodnocení mladých žen. Rovněž Wright (1998) a Poněšický (2004) tuto skutečnost potvrzují a uvádí, že sebehodnocení mladých žen je závislé na pochvale a kladném přijetí od rodičů-v našem případě tedy od otce.

Dalším poznatkem, který náš výzkum přinesl, je srovnání nejvyššího dosaženého vzdělání otce a partnera. Předpokládali jsme, že v něm nebudou žádné zásadní rozdíly. Tento předpoklad se nám také potvrdil. Z výsledků charakteristik výzkumného souboru vyplývá, že téměř stejný počet otců i partnerů respondentek dosáhl podobné úrovně vzdělání. Z těchto výsledků tedy můžeme konstatovat, že mladé ženy si vybírají partnery, jejichž úroveň vzdělání přibližně odpovídá vzdělání jejich otce.

Slabinou výzkumu je spíše průměrný počet respondentek, který mohl jeho výsledky ovlivnit. Dalším aspektem, který ve výsledcích výzkumu mohl také hrát velkou roli, jsou nástroje měření. Dle Armsdena a Greenberga (1987) testuje dotazník IPPA pouze jednotlivé vztahové dimenze zvlášť, nedokáže nám tedy podat celkovou informaci o kvalitě vztahu s otcem a partnerem, které by mohlo mít větší celkovou vypovídající hodnotu. Z komentářů respondentek v dotazníku vyplývá v tomto ohledu také skutečnost týkající se výpovědní hodnoty škál tohoto dotazníku. Dvě z respondentek se zmínily, že zejména v položkách dimenze odcizení měly dojem, že z výsledků jejich dotazníku vyjde nízká hodnota odcizení vůči otci, přestože jí ve skutečnosti pociťují jako mnohem vyšší. Jedná se například o výrok v dotazníku č. 3 „*Nemohu se se spolehnout, že mi otec pomůže s řešením problémů*“, se kterým respondentky vyjádřily svůj nesouhlas, což znamená, že se na otce můžou spolehnout. Přesto však uváděly, že se na něj sice mohou spolehnout pouze v řešení praktických problémů, se starostmi v citové oblasti by se mu však nikdy nesvěřily. Uváděly, že svého otce vnímají jako zodpovědného, praktického muže a hlavu rodiny. Nikdy se mu však nesvěřovaly se svými starostmi a cítí vůči němu jakýsi emocionální odstup.

Domníváme se také, že oblast vztahů je natolik komplikovanou záležitostí, jejíž široké spektrum je velice obtížné plně obsáhnout pouze pomocí kvantitativních metod. Do budoucna by pak mohlo být přínosné doplnit tuto problematiku o kvalitativní data, získané prostřednictvím rozhovoru s mladou ženou, jejím otcem i partnerem.

Náš výzkum a všechny dosavadní studie, které jsme interpretovali, jsou subjektivní- tedy obě výzkumné oblasti- vztah s otcem, partnerem i sebehodnocení jsou hodnoceny pouze z pohledu jednoho subjektu- mladých žen. Domníváme se, že do budoucna by bylo přínosné zabývat se touto problematikou i z pohledu otce a partnera a mít tak možnost srovnat rozdíly ve výpovědích otců, partnerů s respondentčinými. Zajímavé by mohlo také být srovnání vztahu s otcem a matkou s ohledem na souvislost s aktuální úrovní sebehodnocení. V tomto směru by šlo navázat také na výzkum Šípové (1982 in Kratochvíl, 2009), která v rámci svého výzkumu ověřovala hypotézu o přijímání mužské a ženské role v partnerském vztahu od obou rodičů. Došla k závěru, že žena v tomto ohledu přejímá roli od matky a muž od otce.

Další studie, která by podle nás přinesla poznatky do námi zkoumané problematiky, by se mohla zabývat srovnání osobností otce a partnera. Na základě tohoto výzkumu pak ověřit, zda se potvrdí teoretické předpoklady Abrahama (1913 in Willi, 2006), Williho (2006) a Riemanna (2009) o výběru partnera, který je podobný či naopak odlišný od rodiče opačného pohlaví. Tato studie by mohla být provedena jak u mladých žen, tak i u mladých mužů a pokusit se o explorační mechanismu, který tomuto výběru předchází a následně jej i provází.

Původním záměrem našeho výzkumu bylo také v daných oblastech porovnat výsledky mladých žen vyrůstajících v úplné rodině s oběma rodiči a mladých žen z rozvedených rodin. Tuto variantu jsme nakonec museli opustit. Jednak proto, že se nám nepodařilo nasbírat dostatečný počet respondentek z rozvedených rodin a porovnávání těchto dvou skupin v rámci výzkumu by nemělo po statistické stránce význam. Velice sporný je také kvalitativní význam rozvodu rodičů z hlediska souvislosti se vztahem k otci. Mladá žena sice mohla v minulosti zažít rozvod rodičů, ale její vztah k otci to poznamenat mohlo, nebo právě naopak, vůbec nemuselo. Může ho dokonce hodnotit jako mnohem kvalitnější než respondentka vyrůstající s oběma rodiči.

7. ZÁVĚR

V rámci této diplomové práce jsme se zaměřovali na dvě výzkumné oblasti. První z nich byla souvislost vztahu mladých žen k otci a partnerovi, kterou jsme ověřovali především z hlediska porovnávání tří vztahových dimenzí v rámci těchto dvou vztahů.

Pro výzkum této oblasti jsme předpokládali statisticky významnou souvislost mezi mírou důvěry mladých žen k otci a partnerovi, která odpovídá hypotéze H1. Tento předpoklad se nám potvrdil a považujeme tak souvislost této vztahové dimenze u otce a partnera za statisticky významnou. V oblasti souvislosti míry komunikace mladých žen s otcem a partnerem, která byla součástí naší třetí hypotézy H3, nebyla statisticky významná souvislost potvrzena. Poslední zkoumanou oblastí, kterou jsme se zabývali, byla souvislost míry odcizení vůči otci se stejnou oblastí u partnera. Ta odpovídá naší třetí hypotéze H3. V této vztahové oblasti nebyla statisticky významná souvislost potvrzena. Dá se tedy konstatovat, že pouze míra důvěry mladých žen k otci souvisí s důvěrou k současnému partnerovi.

Druhou výzkumnou oblastí, kterou jsme se zabývali, bylo ověření souvislosti mezi aktuální úrovní sebehodnocení mladých žen a jednotlivými dimenzemi vztahu k otci. Podarilo se nám prokázat statisticky významnou souvislost mezi aktuální úrovní sebehodnocení mladých žen a důvěrou k otci, což odpovídalo naší čtvrté hypotéze H4. Oproti tomu, souvislost mezi aktuální úrovní sebehodnocení a mírou komunikace s otcem, kterou předpokládala naše pátá hypotéza H5, se nepotvrdila. Poslední zkoumanou oblastí této problematiky byla souvislost aktuální úrovně sebehodnocení mladých žen a míry odcizení vůči otci. Tento předpoklad reprezentovala naše šestá hypotéza H6 a na základě výsledků korelační analýzy ji potvrzujeme. Míra aktuálního sebehodnocení tedy se vztahem k otci nesouvisí pouze v oblasti komunikace. Dle výsledků se dá ale konstatovat, že aktuální úroveň sebehodnocení mladých žen souvisí s mírou důvěry k jejich otci a pocitem odcizení vůči němu.

8. SOUHRN

Tato diplomová práce se zaměřuje na oblast vzájemného vztahu otce a dcery. V rámci teoretické části jsme usilovali o uchopení celkové problematiky této vztahové dyády. Z pohledu psychoanalytických teorií jsme se zabývali především podstatou otcovské lásky, rolemi, které otec ve výchově své dcery hraje a vlivem, který na její psychosexuální vývoj má. Významná je pro nás v této oblasti především Frommova koncepce otcovské lásky, Freudovo teoretické uchopení psychosexuálního vývoje, zejména pak Oidipova komplexu u dívek. Na něj navazuje jeho následná kritika od K. Horneyové, Jungovo pojetí archetypů či popis mechanismu vzniku otcovského komplexu u žen, kterou se zabývala V. Kastová. Velkou pozornost věnujeme také jedinečnému přínosu otce do různých oblastí rozvoje osobnosti svých dcer. Těmito oblastmi jsou podle Wrighta (1998) a Bakaláře (2002) zejména uvedení do světa mužů, pochvala, podpora sebehodnocení a utváření ženského faktoru.

Z hlediska výzkumu diplomové práce je pro další teoretické a výzkumné zpracování pro nás důležitá zejména otcova podpora dceřina sebehodnocení a její uvedení do světa mužů. Sebehodnocení je podle Markuse a Wurfa (1987 in Blatný a Osecká, 1994) sociálním konstruktem, který vzniká v interakci osoby s okolním světem a důležitými postavami v něj. Teoretické podklady i různé výzkumné studie v oblasti podílu otce na vytváření sebehodnocení potvrdily, že otec se svým chováním vůči dceři významně podílí na vytváření jejího sebehodnocení. Poněšický (2004), Janošová (2008) i Wright (1998) potvrzují, že otcova pochvala a kladné přijetí má v oblasti vytváření sebehodnocení mnohem větší význam než podpora a přijetí od matky. Otec tak své dceři pomáhá vytvářet představu o tom, zda bude i v budoucnu muži přijímána jako hodnotná a bude se tak ve vztahu s nimi cítit. Těmito teoretické předpoklady se výzkumně zabývali například Scheffer a Naus (1999) či Forsman (1989), kteří potvrdili souvislost kladného emocionálního přijetí od otce s aktuální úrovní sebehodnocení svých dcer.

V této oblasti se pak v rámci teoretické části dále zabýváme také konkrétními situacemi ve výchovném postoji otce ke své dceři a jeho možnými následky na vytváření jejího sebehodnocení. V ideálním případě poskytuje otec své dceři pochvalu, kladné přijetí a dostatek pozornosti, kterou v ní pomáhá vytvořit pocit vlastní hodnoty a zdravé sebedůvěry. Pozornost věnujeme rovněž výchovným situacím, které mohou ovlivnit tuto oblast zcela jinak. Cíleně se pak zabýváme zejména postoji, kdy otec dceři takové přijetí neposkytuje.

Takovým postojem je například otcova častá kritika či přehnané požadavky vůči ní, což může mít souvislost s negativním vnímáním sebe sama či přehnanými požadavky vůči sobě. V neposlední řadě je toto vystupování otce vůči dcerám hodnoceno jako jeden z faktorů podílejících se na vzniku poruch příjmu potravy.

V některých případech otcové své dcery nekritizují, ale kvůli pracovnímu vytížení či nezájmu jim nevěnují dostatek povzbuzení či pozornosti, a je pro ně důležité pouze jejich chování a vzdělání. Takovýto postoj může podle Lemana (2008) u dcer vést k pocitu, že pozornost otce je podmíněná a ve vztahu s jinými muži je tak vždy potřeba něčeho dokázat, aby si jich protějšek vážil a ocenil je. Oproti tomu přehnaná pozornost otce vůči dceři může mít s úrovní jejího budoucího sebehodnocení také souvislost. Leman (2008) uvádí, že přehnaná péče a někdy až úzkostná starost, může v dceři vyvolat závislost na ostatních lidech a neschopnost vytvořit si či prosadit vlastní názor.

Druhou výzkumnou problematikou, které z teoretické i praktické stránky věnujeme pozornost, je oblast vztahové dyády otec-dcera a její možná souvislost se vztahem se současným partnerem. Konkrétně pak v rámci teoretického zpracování tohoto tématu věnujeme opět pozornost konkrétním postojům otce ke své dceři, tentokrát však z pohledu možného přesahu do budoucích partnerských vztahů. Freud (1971), Wright (1998) i Corneau (2000) potvrzují, že každý z rodičů má vliv na trauma, která si odnášíme do budoucích partnerských vztahů a máme tendenci projíkovat si do ni zkušenosti s rodičovskou figurou opačného pohlaví. Rovněž také výzkumná studie Daltona, Frick-Horburyové a Kitzmanové (2006) potvrzuje souvislost kvality vztahu s rodičem opačného pohlaví s kvalitou vztahu se současným partnerem/kou. V této oblasti stejně jako v případě sebehodnocení opět věnujeme pozornost pozitivnímu a negativnímu otcovskému komplexu V. Kastové (2006).

Podle Poněšického (2004) a Riemanna (2009) souvisí zkušenosti ze vztahu s rodičem opačného pohlaví i s výběrem současného partnera. Mladé ženy mají tendenci vybírat si partnera, který odpovídá obrazu jejich otce. Abraham (1913 in Willi, 2006) podle rozdílné zkušenosti s rodičem opačného pohlaví z hlediska výběru partnera rozlišuje *neurotickou endogamii*, kdy si člověk vybírá partnera, který je rodiči opačného pohlaví podobný a naopak dále *neurotickou exogamii*, která charakterizuje výběr partnera v protikladu s osobností rodiče opačného pohlaví.

Z hlediska konkrétních postojů otce vůči své dceři se opět zaměřujeme na možnou souvislost otcova chladného emocionálního postoje, nedostatečné pozornosti, tentokrát však z pohledu možné souvislosti s chováním mladých žen v současných vztazích s muži. Důsledkem toho je fakt, že tyto ženy nevědí, jak mají být v blízkém vztahu s mužem a nedokážou si s ním vytvořit důvěrný vztah. V tomto ohledu věnujeme pozornost typologii žen podle Shiersové-Leonardové (1990 in Corneau, 2000), které si ze vztahu s otcem odnášejí trauma, které s nedostatečným přijetím a pozorností od otce souvisejí.

V rámci této teoretické oblasti se dále zabýváme vztahovým chováním mladých žen, které vyrůstaly v částečné nebo úplné fyzické nepřítomnosti svého otce. Corneau (2000) uvádí, že v takovém případě mají dcery tendenci si postavu otce idealizovat a v budoucích partnerských vztazích mají představu, že jejich partner musí jejich ideál naplnit. Tyto ženy mají také pocit, že jediný život, který má cenu, je život v partnerském vztahu. Věří v to, že pouze láska a pozornost jejich partnera jim poskytne pocit plnosti a stávají se na nich závislými.

Ve výzkumné části jsme věnovali pozornost dvěma hlavním oblastem, které vstaly z teoretických a výzkumných základů této diplomové práce. Určili jsme si dva výzkumné cíle. Prvním z nich bylo zjistit, zda existuje souvislost vztahu mladých žen k otci a partnerovi a druhým pak, zda existuje souvislost mezi vztahem k otci a aktuální úrovní sebehodnocení mladých žen. Oba tyto předpoklady jsme ověřovali z pohledu 73 respondentek ve věku 18-26 let. Pro účely výzkumu jsme zvolili kvantitativní design. Jako nástroje měření této problematiky jsme pro zjištění kvality citové vazby s otcem a partnerem použili dotazník IPPA (*Inventory of parental and peer attachment*), pro měření aktuální úrovně sebehodnocení pak Rosenbergovu škálu sebehodnocení. V rámci ověřování souvislosti vztahu respondentek k otci a partnerovi jsme mezi sebou porovnávali jednotlivé dimenze těchto dvou vztahů- dimenzi důvěry, komunikace a odcizení. Tyto tři dimenze ve vztahu k otci jsme pak využili i pro korelaci s aktuální úrovní sebehodnocení. Dle námi zvolených hypotéz jsme následně provedli statistickou korelační analýzu. Z výsledků vyplynulo, že existuje statisticky významná souvislost mezi mírou důvěry k otci a partnerovi. V případě souvislosti zbývajících dvou dimenzi-komunikace a odcizení se statistická významnost nepotvrdila.

V případě souvislosti vztahu s otcem a aktuální úrovní sebehodnocení se statisticky významná souvislost potvrdila v případě dimenze důvěry a odcizení. Dá se tedy konstatovat,

vat, že čím vyšší míru důvěry mladá žena k otci pociťuje, tím vyšší je aktuální úroveň jejího sebehodnocení. Naopak čím nižší míru odcizení vůči otci vnímá, tím vyšší je aktuální úroveň jejího sebehodnocení. V případě dimenze komunikace se tato souvislost nepotvrdila.

9. LITERATURA

- 1) Armsden C. G., Greenberg T. M. (1987). *The inventory of parental and peer attachment: Individual differences and their relationship to psychological Well being in adolescence*, *Journal of youth and adolescence*, Vol.16/5. Získaný 15.3.2013 z: <http://link.springer.com/article/10.1007%2FBF02202939?LI=true#page-1>.
- 2) Bakalář E.(2002). *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá dobře žít*. Praha: Vyšehrad.
- 3) Blatný M., Osecká L. (1994). *Rosenbergova škála sebehodnocení: struktura globálního vztahu k sobě*. *Československá psychologie*, ročník XXXVIII/ číslo 6.
- 4) Blatný M. Osecká L. (1998). *Zdroje sebehodnocení a životní spokojenosti: Osobnost a strategie zvládnání*. *Československá psychologie*, ročník XLII/číslo 5.
- 5) Borossa J. a kol. (2002). *Témata psychoanalýzy I*. Praha: Portál.
- 6) Corneau G. (2000). *Anatomie lásky*. Praha: Portál.
- 7) Croissant J. (2005). *Žena neboli kněžství srdce*. Praha: Paulínky.
- 8) Chodorow N. (1978). *Reproduction of mathering*. Berkeley: University of California Press.
- 9) Dalton T.W., Horbury-Frick D., Kitzmann K. (2006). *Young adults retrospective reports of parenting by mothers and fathers: Association with current relationship quality*. *The journal of General psychology*, 133,5-18. Získaný 14.3.2013 z: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=8&sid=a3a72862-0613-4dc3-aeb0-a075d87f435a%40sessionmgr10&hid=125>.
- 10) Deutsch H. (1945). *The Psychology of Women*. New York: Grune and Stratton.
- 11) Doyle A.B., Lawford H., Markiewicz D. (2009). *Attachment Style With Mother, Father, Best Friend, and Romantic Partner During Adolescence*. *Journal of research on adolescence*, 19(4), 690–714. Získaný 15.3.2013 z http://content.ebscohost.com/pdf23_24/pdf/2009/7MG/01Dec09/45315408.pdf?T=P&P=A N&K=45315408&S=R&D=a9h&EbscoContent=dGJyMMTo50Sep7M4y9fwOLCmr0uep7JSsKe4SrSWxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGqt1GwqLVJuePfgex44Dt6fIA
- 11) Dudová R. (2008). *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

- 12) Farell W. (1997). *Kuchařka pro společnou rodičovskou péči*. American Coalition for Fathers and children (ACFC).
- 13) Ferjenčík J. (2010). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál.
- 14) Fonagy P., Target M. (2005). *Psychoanalytické teorie*. Praha:Portál.
- 15) Forsman L. (1989). *Parent-child Gender interaction in the relation between retrospective self-reports on parentel love and current self-esteem*.Scandinavian Journal of psychology, sv.30, č.4. Získaný 28.3.2011z:
<http://web.ebscohost.com/ehost/detail?hid=119&sid=e04dfecd-5702-4903-8d33-6d3b6c99064a%40sessionmgr112&vid=6&bdata=Jmxhbm9Y3Mmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=psyh&AN=1990-22559-001>
- 16) Freud S. (1971). *Práce k sexuální teorii a k učení o neurosách*. Praha:Avicenum zdravotnické nakladatelství.
- 17) Fromm E. (1967). *Umění milovat*. Praha:Orbis.
- 18) Horneyová K. (2004). *Ženská psychologie*. Praha:Tritton.
- 19) Novák T. (2009). *Vztah otce a dcery*. Praha:Grada.
- 20) Janošová P. (2008). *Divčí a chlapecká identita*. Praha:Grada.
- 21) Jellouschek H. (2009). *Bludné cesty lásky*. Praha:Portál.
- 22) Jung C.G. (1997). *Archetypy a nevědomí*. Brno:Nakladatelství Tomáše Janečka.
- 23) Kast V. (2004). *Otcové-dcery, matky-synové*. Praha:Portál
- 24) Katz J., Kloet van der E. (2010). *The first man in her life: Father emotionla responsiveness during adolescence and college women's sexual refusal behaviors*.The American journal of family therapy. 38:344-356. Získaný 14.3.2013 z:
<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=9&sid=a3a72862-0613-4dc3-aeb0-a075d87f435a%40sessionmgr10&hid=14>.
- 25) Kernberg O. (1999). *Normální a patologická láska*. Praha:Portál.
- 26) Kotková M. (2009). *Citová vazba k rodičům v rané adolescenci a strachy v rané adolescenci*. Bakalářská práce: Brno: FSS.

- 27) Kratochvíl S. (2009). *Manželská a párová terapie*. Praha:Portál.
- 28) Krch F.D. a kolektiv (1999). *Poruchy příjmu potravy: vymezení a terapie*. Praha:Grada.
- 29) Leman K. (2008). *Na otci záleží*. Praha:Návrat domů.
- 30) Poněšický J. (2004). *Fenomén ženství a mužství*. Praha:Triton.
- 31) Reiterová I. (2008). *Základy psychometrie*. Olomouc: UP v Olomouci.
- 32) Riemann F. (2009). *Schopnost milovat*. Praha:Portál.
- 33) Sayersová J. (1999). *Matky psychoanalýzy*. Praha:Triton.
- 34) Shierse-Leonard L. (1990). *La Fille de son père*. Paris:Le Jour.
- 35) Sheffter, T.S., Naus P.J., (2003). *The relationship between fatherly affirmation and woman's self-esteem, fear of intimacy, comfort with womanhood and comfort with sexuality*. The Canadian Journal of Orthopsychiatry 73. Získaný 27.3.2011 z :
<http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=10&hid=111&sid=dc18f4ea-a524-4ab9-9b0b-ada1ae24ed3c%40sessionmgr110&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=a9h&AN=20>
- 36) Šeremetěvová G.(2006). *Jsem žena*. Praha: Zvonící cedry.
- 37) Širůček J., Lacinová L. *Relationship with parents from the perspective of attachment theory, Fifteen-Year-Olds in Brno: A Slice of Longitudinal Self-Reports*. Brno:MU.
- 38) Šolc V. (2009). *Archetyp otce*. Praha:Triton.
- 39) Štecková, T. (2007). *Hodnocení rodinných vztahů z pohledu dívek a mladých žen s mentální anorexií*. E-psychologie [online]. 1(1), Získaný 18.4.2011z: <http://www.e-psycholog.eu/pdf/steckova.pdf>
- 40) Willi J. (2006). *Psychologie lásky*. Praha:Portál.
- 41) Wright Norman H. (1998). *Navždy tátovo děvče*. Praha:Návrat domů.
- 42) Zoja L. (2003). *Soumrak otců*. Praha:Prostor.

10. PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Zadání diplomové práce

Univerzita Palackého v Olomouci Filozofická fakulta

Akademický rok: 2012/2013

Studijní program: Psychologie Forma: Prezenční Obor/komb.: Psychologie (PS)

Podklad pro zadání **DIPLOMOVÉ** práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
ŘIHÁNKOVÁ Michaela	Hrázka 2, Brno - Medlánky	F08145

TÉMA ČESKY:

Souvislost vztahu mladých žen k otci a partnerovi

NÁZEV ANGLICKY:

The connection of young women's relationship to father and boyfriend

VEDOUCÍ PRÁCE:

Prof. PhDr. Alena Plháková, CSc. - PCH

Anotace: Tato diplomová práce se zabývá problematikou vztahu mladých žen k otci a k současnému partnerovi. Jejím cílem je ověřit existenci souvislosti mezi těmito dvěma vztahy, a to ve vztahových dimenzích důvěry, komunikace a odcizení. Dalším výzkumným záměrem bylo zjistit, zda existuje souvislost mezi aktuální úrovní sebehodnocení mladých žen a jejich vztahem k otci, opět z pohledu výše zmíněných dimenzí. Pro výzkum, kterého se zúčastnilo 73 mladých žen ve věku 18-26 let, byl zvolen kvantitativní design a byla provedena korelační studie. Všechny respondentky byly v partnerském vztahu v rozmezí od 0,5-10 let. Do výzkumu byly zařazeny prostřednictvím lavinového výběru. Výsledky potvrdily, že existuje statisticky významná souvislost mezi mírou důvěry k otci a partnerovi. Ve vztahových dimenzích komunikace a odcizení se tato souvislost nepotvrdila. V případě souvislosti aktuální úrovně sebehodnocení mladých žen se vztahem k otci, se potvrdila souvislost s dimenzí důvěry a odcizení. Vztahová dimenze komunikace s aktuální úrovní sebehodnocení mladých žen nesouvisí.

Teoretická práce Výzkumná práce

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

1. Studium literatury zaměřené na danou problematiku.
2. Vypracování výzkumného projektu-stanovení problémů a hypotéz.
3. Cílem práce je získání nových poznatků v oblasti souvislosti vztahu mladých žen k otci a partnerovi.
4. Kvantitativní výzkum dané problematiky u respondentek.
5. Statistické zpracování dat a jejich následná interpretace.
6. Vlastní vypracování diplomové práce včetně diskuze, souhrnu a závěru.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- Corneau G. (2000). Anatomie lásky, Praha:Portál.
- Fonagy P., Target M. (2005). Psychoanalytické teorie, Praha:Portál.
- Freud S. (1971). Práce k sexuální teorii a k učení o neurosách, Praha:Avicenum zdravotnické nakladatelství.
- Horneyová K. (2004). Ženská psychologie, Praha:Tritton.
- Janošová P. (2008). Dívčí a chlapecká identita, Praha:Grada.
- Kast V. (2004). Otcové-dcery, matky-synové, Praha:Portál.
- Leman K. (2008). Na otci záleží, Praha:Návrat domů.
- Poněšický J. (2004). Fenomén ženství a mužství, Praha:Triton.
- Sheffter, T.S., Naus P.J., (2003). The relationship between fatherly affirmation and woman's self-esteem, fear of intimacy, comfort with womanhood and comfort with sexuality. The Canadian Journal of Orthopsychiatry 73.
- Wright Norman H. (1998). Navždy tátovo děvče, Praha:Návrat domů.

Termín finalizace zadání diplomové práce

Magisterské **Bakalářské**

ve STAGu:

26. 3. 2013

Podpis studenta:

Datum:

Podpis vedoucího práce:

Datum:

(c) IS/STAG , Portál - Podklad kvalifikační práce , F08145 , 23.03.2013 16:1

Příloha č. 2: Český abstrakt diplomové práce

DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Souvislost vztahu mladých žen s otcem a partnerem

Autor práce: Michaela Řihánková

Vedoucí práce: Prof.PhDr. Alena Plháková, CSc.

Počet stran a znaků: 73/133955

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 42

Abstrakt: Tato diplomová práce se zabývá problematikou vztahu mladých žen k otci a k současnému partnerovi. Jejím cílem je ověřit existenci souvislosti mezi těmito dvěma vztahy, a to ve vztahových dimenzích důvěry, komunikace a odcizení. Dalším výzkumným záměrem bylo zjistit, zda existuje souvislost mezi aktuální úrovní sebehodnocení mladých žen a jejich vztahem k otci, opět z pohledu výše zmíněných dimenzí. Pro výzkum, kterého se zúčastnilo 73 mladých žen ve věku 18-26 let, byl zvolen kvantitativní design a byla provedena korelační studie. Všechny respondentky byly v partnerském vztahu v rozmezí od 0,5-10 let. Do výzkumu byly zařazeny prostřednictvím lavinového výběru. Výsledky potvrdily, že existuje statisticky významná souvislost mezi mírou důvěry k otci a partnerovi. Ve vztahových dimenzích komunikace a odcizení se tato souvislost nepotvrdila. V případě souvislosti aktuální úrovně sebehodnocení mladých žen se vztahem k otci, se potvrdila souvislost s dimenzí důvěry a odcizení. Vztahová dimenze komunikace s aktuální úrovní sebehodnocení mladých žen nesouvisí.

Klíčová slova: vztah otec-dcera, romantické vztahy, vztahové chování, sebehodnocení

Příloha č. 3: Anglický abstrakt diplomové práce

DIPLOMA THESIS

Title: The connection of young women's relationship to father and boyfriend

Author: Michaela Řihánková

Supervisor: Prof. PhDr. Alena Plháková, CSc.

Number of pages and characters: 73/133955

Number of appendices: 4

Number of references: 42

Abstract: This diploma thesis investigates the connection between young women's relationships to the father and to the romantic partner. Its purpose is to verify whether there is any connection between these two relationships, particularly in the relationship parameters of trust, communication and alienation. Another purpose of the research is to find out if there is a connection between the women's current level of self-esteem and the relationship with their father from the perspective of these three parameters. The subjects of the research were 73 women aged from 18 to 26 who had been in relationship with their current romantic partner from 5 to 10 years. They were chosen for the research by the snow-ball method. For research purposes we chose a quantitative design and then we did a correlation study. The results of the correlation study confirmed that there is a significant correlation between the trust in father and that accorded to the romantic partner. In the areas of communication and alienation no significant correlation was established. Regarding the connection between the women's current self-esteem level and the relationship to father, a significant correlation was found in the areas of trust and alienation. In the field of communication, no significant correlation was found.

Key words: father-daughter relationship, romantic relationship, relationship behaviour, self-esteem

Příloha č. 4: Dotazník použitý pro výzkum- dotazník IPPA a Rosenbergova škála sebe-hodnocení

Dobrý den,

jsem studentkou psychologie na FF UP v Olomouci a v rámci mé diplomové práce realizuji výzkum v oblasti vztahů mladých žen s otcem a současným partnerem. Do rukou se Vám dostávají dotazníky, které budou sloužit k výzkumu této problematiky.

Chtěla bych Vám poděkovat a říci, že si velice vážím Vašeho času i ochoty se mého výzkumu zúčastnit. Zároveň bych Vás chtěla ujistit, že získaná data budou sloužit pouze pro potřeby mého výzkumu a budou zcela anonymní. Nebudou obsahovat ani Vaše jméno, ani jiné údaje, na základě kterých by bylo možné Vás identifikovat.

V následujících dotaznících rovněž neexistují žádné nesprávné odpovědi, proto bych Vás chtěla požádat, abyste odpovídala co nejotevřeněji. Správná je každá Vaše odpověď, která odpovídá Vaším pocitům.

Pokud byste měla jakékoliv otázky či se chtěla seznámit s výsledky tohoto výzkumu, neváhejte se na mě obrátit.

Kontaktní osoba: Michaela Řihánková (michaela.rihankova@seznam.cz)

V první části bych se ráda zeptala na několik údajů o Vás.

1) Věk:

2) S kým v současné době žijete?

- žiji s oběma rodiči
- žiji jen s matkou
- žiji jen s otcem
- žiji s matkou a nevlastním otcem
- žiji s otcem a nevlastní matkou
- žiji s jiným příbuzným (babičkou, tetou)
- žiji s přáteli, spolubydlíci
- žiji se svým partnerem (v případě této možnosti, napište prosím, jak dlouho:.....)
- jiná možnost (prosím vypište)
.....

3) Napište prosím, v jakém složení rodiny jste vyrůstala:

a) s oběma rodiči

- b) pouze s matkou- rodiče se rozvedli před 5.rokem Vašeho života
- c) pouze s matkou- rodiče se rozvedli před 10.rokem Vašeho života
- d) pouze s matkou- rodiče se rozvedli před 15.rokem Vašeho života
- e) pouze s otcem
- f) ve střídavé péči obou rodičů
- g) jiná možnost: (vypište prosím).....

4) V případě rozvodu Vašich rodičů, uveďte prosím, zda a jak často jste se s otcem vídala:

- a) nestýkali jsme se vůbec
- b) stýkali jsme se v pravidelných intervalech (napíšte, prosím, jak často (např. 1xtýdně):.....
- c) stýkali jsme se pouze nepravidelně (např.svátky, výročí)
- d) jiná možnost (uveďte prosím):
.....

Pokud jste se s otcem vůbec nestýkala a neměla s ním v podstatě žádný vztah, uveďte, zda ve Vašem životě byla nějaká osoba, která Vám otce zastoupila. V případě že ano, kdo touto osobou byl?

- a) ano,
.....

Dále bych se Vás ráda zeptala na pár informací o Vašem biologickém otci:

- 1)Věk otce:
- 2) Nejvyšší dosažené vzdělání otce:
 - a) základní
 - b) střední bez maturity
 - c) střední s výučním listem
 - d) střední s maturitou
 - e) vyšší odborné

f) vysokoškolské

3) Současné zaměstnání otce:

.....

Na následující škále ohodnoťte, prosím, kvalitu Vašeho současného vztahu s otcem, tak jak ho Vy sama vnímáte. Vybranou hodnotu prosím zakroužkujte.

1(velmi kvalitní vztah).....10(velmi nekvalitní vztah)

1.....2.....3.....4.....5.....6.....7.....8.....9.....10

Na závěr bych se ještě ráda zeptala na několik údajů o Vašem partnerovi.

1) Věk partnera:

2) Nejvyšší dosažené vzdělání partnera:

a) základní

b) střední bez maturity

c) střední s výučním listem

d) střední s maturitou

e) vyšší odborné

f) vysokoškolské

3) Současné zaměstnání partnera:

.....

4) Jak dlouho trvá Váš vztah se současným

partnerem:.....

Na následující škále ohodnoťte, prosím, kvalitu Vašeho vztahu s partnerem, tak jak ho Vy sama vnímáte. Vybranou hodnotu prosím zakroužkujte.

1(velmi kvalitní vztah).....10(velmi nekvalitní vztah)

1.....2.....3.....4.....5.....6.....7.....8.....9.....10

V následující části Vám budou předložena určitá tvrzení týkající se Vašeho otce a současného partnera. U každého z těchto tvrzení vždy vyznačte, do jaké míry platí.

Nyní vyznačte, do jaké míry platí tato tvrzení o Vašem otci.

	Vždy nebo nebo	často	někdy	zřídka	nikdy
	téměř vždy				téměř nikdy
1. Otec respektuje mé pocity.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Můj otec je dobrým otcem.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Přála bych si mít jiného otce.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Otec mě bere takovou, jaká jsem.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Nemohu se spolehnout, že mi otec pomůže s řešením problémů.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Když mám s něčím starosti, ráda si vyslechnu, co si o tom myslí otec.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Otec pozná, když jsem kvůli něčemu rozrušená nebo rozčilená.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Když s otcem mluvím o svých problémech, stydím se nebo si připadám hloupě.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Otec ode mne očekává příliš mnoho.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Jsem našťvaná nebo se trápím mnohem častěji, než si otec myslí.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Když s otcem o něčem mluvím, bere vážně, co si myslím.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Otec bere vážně mé názory.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Otec má své vlastní problémy, tak ho neobtěžuji s těmi svými.	☐	☐	☐	☐	☐

14. Otec mi pomáhá, abych sama sobě lépe porozuměla.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Svěřuji se otci se svými problémy a nesnázemi.	☐	☐	☐	☐	☐
16. Zlobím se na svého otce.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Doma mi otec nevěnuje moc pozornosti.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Otec mě povzbuzuje v tom, abych mluvila o svých starostech.	☐	☐	☐	☐	☐
19. Otec mě chápe.	☐	☐	☐	☐	☐
20. Nevím, zda se mohu spolehnout na svého otce.	☐	☐	☐	☐	☐
21. Když jsem kvůli něčemu rozhněvaná, otec se to snaží pochopit.	☐	☐	☐	☐	☐
22. Důvěřuji svému otci.	☐	☐	☐	☐	☐
23. Otec nechápe moje problémy.	☐	☐	☐	☐	☐
24. Když potřebuji mluvit o nějakém problému, mohu počítat se svým otcem.	☐	☐	☐	☐	☐
25. Když otec ví, že mě něco trápí nebo štve, zeptá se mě na to.	☐	☐	☐	☐	☐

Nyní, prosím, vyznačte, do jaké míry platí tato tvrzení o Vašem současném partnerovi.

- | | Vždy nebo
nebo | často | někdy | zřídka | nikdy |
|---|---------------------------|--------------------------|--------------------------|--------------------------|--------------------------|
| | nikdy | téměř vždy | | téměř | |
| 1. Partner respektuje mé pocity. | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |
| 2. Můj partner je dobrým partnerem. | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |
| 3. Přála bych si mít jiného partnera. | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |
| 4. Partner mě bere takovou, jaká jsem. | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |
| 5. Nemohu se spolehnout, že mi partner pomůže s řešením problémů. | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |
| 6. Když mám s něčím starosti, ráda si vyslechnu, co si o tom myslí partner. | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |
| 7. Partner pozná, když jsem kvůli něčemu rozrušená nebo rozčilená. | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |

8. Když s partnerem mluvím o svých problémech, stydím se nebo si připadám hloupě.
9. Partner ode mne očekává příliš mnoho.
10. Jsem naštvaná nebo se trápím mnohem častěji, než si partner myslí.
11. Když s partnerem o něčem mluvím, bere vážně, co si myslím.
12. Partner bere vážně mé názory.
13. Partner má své vlastní problémy, tak ho neobtěžuji s těmi svými.
14. Partner mi pomáhá, abych sama sobě lépe porozuměla.
15. Svěřuji se partnerovi se svými problémy a nesnáze.
16. Zlobím se na svého partnera.
17. Doma mi partner nevěnuje moc pozornosti.
18. Partner mě povzbuzuje v tom, abych mluvila o svých starostech.
19. Partner mě chápe.
20. Nevím, zda se mohu spolehnout na svého partnera.
21. Když jsem kvůli něčemu rozhněvaná, partner se to snaží pochopit.
22. Důvěřuji svému partnerovi.
23. Partner nechápe moje problémy.
24. Když potřebuji mluvit o nějakém problému, mohu počítat se svým partnerem.
25. Když partner ví, že mě něco trápí nebo štvě, zeptá se mě na to.

V poslední části bych Vás ještě ráda požádala o vyplnění následujících tvrzení, která se týkají Vašich pocitů.

Před každou větou napište, prosím, do volného políčka číslici, která nejvíce vystihuje míru Vašeho souhlasu či nesouhlasu s daným tvrzením.

(1) zcela nesouhlasím, (2) spíše nesouhlasím, (3) spíše souhlasím, (4) zcela souhlasím

1. ___ Někdy si myslím, že jsem naprosto neschopná.
2. ___ Občas jasně pocítuji svoji neúčinnost.

3. ___ Jsem se sebou vcelku spokojená.
4. ___ Chtěla bych si sama sebe více vážit.
5. ___ Mám k sobě dobrý vztah.
6. ___ Zdá se mi, že nemohu být u sebe na nic zvláštního hrdá.
7. ___ Jsem schopna dělat mnoho věcí stejně dobře jako ostatní.
8. ___ Myslím si, že mám řadu dobrých vlastností.
9. ___ Považuji se spíše za neúspěšného člověka.
10. ___ Cítím se stejně hodnotná jako ostatní lidé.

Prostor pro Vaše poznámky a komentáře k dotazníku:

Ještě jednou Vám velice děkuji za Vaši ochotu a čas při vyplňování tohoto dotazníku.